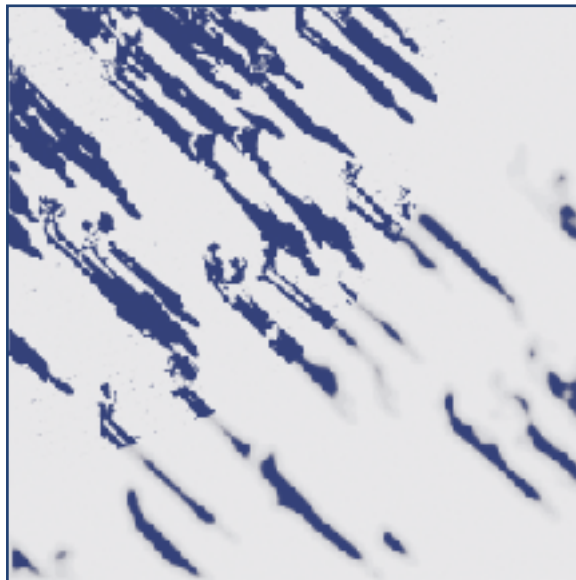
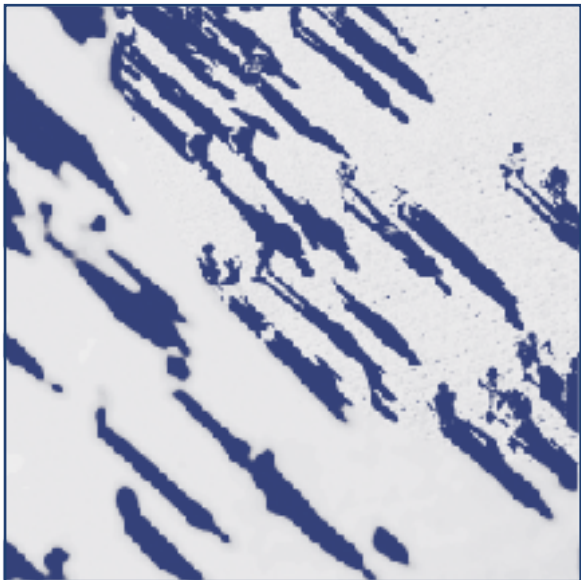

Den sociala situationen i Europeiska Unionen

2004
Översikt

Europeiska kommissionen

Förord

Rapporten om den sociala situationen, som publicerats årligen sedan 2000, ger en framåtblickande översikt över den sociala dimensionen i Europeiska unionen som bakgrund till utarbetandet av socialpolitiken och bidrar till att kartlägga utvecklingen på det sociala området i alla medlemsstater. Rapporten anknyter också till andra publikationer från kommissionen, till exempel Sysselsättningen i Europa, Relationerna mellan arbetsmarknadens parter i Europa och Jämställdhetsrapporten.

Rapporten kännetecknas av att den kombinerar harmoniserad kvantitativ information med kvalitativa uppgifter från olika opinionsundersökningar. Den fungerar därför som ett referensdokument som ger en fylligare bild av den sociala situationen genom att även visa EU-medborgarnas uppfattningar och attityder.

Detta års rapport syftar till att ge en bild av den sociala dimensionen i den utvidgade unionen med avseende på både sociala utvecklingstendenser och nya politiska utmaningar.

Stavros Dimas
ledamot av kommissionen
Sysselsättning och socialpolitik

Joaquín Almunia
ledamot av kommissionen
Ekonomiska och monetära frågor

Innehållsförteckning

1	Den sociala situationen i ett EU med 25 medlemsstater	6
2	Befolkningsutvecklingen i den utvidgade unionen	8
3	Socioekonomiska trender, levnadsvillkor och utveckling av humankapital	11
4	Socialt skydd och samhällsdeltagande	16
5	EU:s sociala agenda i den utvidgade unionen med 25 medlemsstater	22
Bilagor:		25
1	Statistiska porträtt	26
	Den åldrande befolkningen	26
	Migration och asyl	27
	Utbildning och utbildningsresultat	28
	Livslångt lärande	29
	Sysselsättning	30
	Arbetslöshet	31
	Socialskyddssystemens utgifter och inkomster	32
	Sociala förmåner	33
	Arbetsmarknadspolitiska utgifter	34
	Inkomstfördelning	35
	Hushåll med låg inkomst	36
	Hushåll där ingen förvärsarbetar och hushåll med låga löner	37
	Kvinnor och män i beslutsfattandet	38
	Kvinnors och mäns löner	39
	Förväntad livslängd och förväntad hälsa	40
	Olycksfall och arbetsrelaterade hälsoproblem	41
2	Sociala nyckelindikatorer per geopolitisk enhet	42
3	Symboler, landskoder och landsgrupperingar, övriga förkortningar och akronymer	45

Inledning

Den här kortversionen av den femte årliga rapporten över den sociala situationen i Europeiska Unionen innehåller en översikt över de viktigaste dragen i den sociala och ekonomiska utvecklingen i Europa med fakta och siffror som har samband med den sociala dimensionen i den utvidgade unionen. Rapporten belyser både trender i den sociala utvecklingen och de växande politiska utmaningarna. Översikten kompletteras med en serie statistiska porträtt som pekar ut en lång rad angelägenheter för den sociala politiken inom den Europeiska Unionen. Praktiskt taget alla väsentliga europeiska socialpolitiska områden täcks in: befolkning; utbildning och lärande; arbetsmarknad; socialt skydd; inkomster, fattigdom och social utslagning; jämställdhet samt hälsa och säkerhet.

1. Den sociala situationen i ett EU med 25 medlemsstater

När det gäller de sociala förhållandena i Europeiska unionen har utvidgningen medfört ökade skillnader och större politiska utmaningar. Men samtidigt ger den utvidgade unionen större möjligheter till ekonomisk tillväxt för medlemsstaterna och därigenom även bättre förutsättningar att möta dessa utmaningar.

Genom utvidgningen har EU:s befolkning ökat med 20 % till över 450 miljoner människor, medan BNP bara har ökat med 4,5 %. Den socioekonomiska ojämlikheten inom unionen kommer därmed att öka, förändringarna blir stora och det vore oklokt att undervärdera de utmaningar vi står inför. Skillnaderna i fråga om den sociala situationen mellan majoriteten av de „gamla“ medlemsstaterna (EU-15) och de nya medlemsstaterna är stora på flera områden, vilket också visas i rapporten. Men som framgår av den vidare analysen rör det sig snarare om en gradskillnad än en artskillnad.

1.1 Demografiska utvecklingstendenser: utmaningen en åldrande befolkning kvarstår

Efter utvidgningen bor nära tre fjärdedelar av befolkningen i sex av de 25 medlemsstaterna – Tyskland, Storbritannien, Frankrike, Italien, Polen och Spanien – medan den återstående fjärdedelen är fördelad mellan nitton medlemsstater med liten eller mycket liten befolkning.

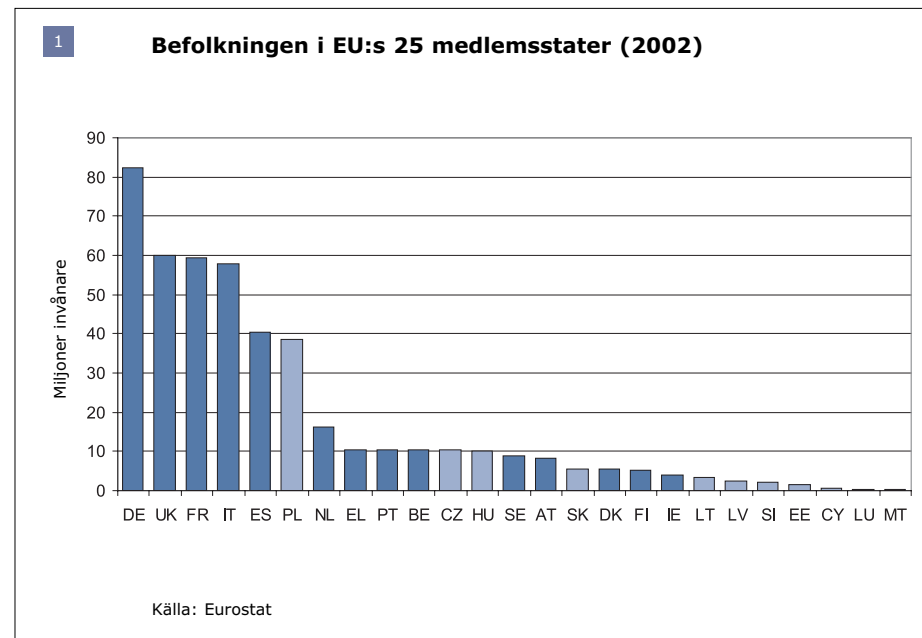
Den utvidgade unionen kommer fortfarande att präglas av att befolkningen blir äldre inom mindre än ett årtionde...

Idag är befolkningen i de nya medlemsstaterna något yngre än i EU-15. Det betyder dock inte att utvidgningen har lett till ändrade prognoser för befolkningsutvecklingen i EU. Eftersom födelsetalen har minskat drastiskt i de flesta nya medlemsstater under de senaste 15 åren kommer den kortvariga och måttliga förnyring som blivit följden av EU-utvidgningen snart att ersättas av en mer uttalad „åldrandeprocess“. EU kommer med andra ord fortfarande att stå inför problemet med en snabbt åldrande och krympande befolkning.

Den förväntade livslängden i flera av de nya medlemsstaterna minskade i början av övergångsperioden till EU och är trots vissa förbättringar fortfarande betydligt lägre än EU-genomsnittet. Detta är en spegling av högre dödlighet i alla åldrar i dessa länder, särskilt för män. Ekonomisk tillväxt och en successiv förbättring av levnadsstandarden kan i betydande utsträckning bidra till att mildra de negativa effekter som det tidiga skedet av övergångsperioden medförde när det gäller dödligheten och se till att den förväntade livslängden närmar sig EU-15-ländernas.

...eftersom födelsetalen i de nya medlemsstaterna har varit mycket låga i över ett årtionde.

I endast tre sydliga medlemsstater i EU-15 ligger födelsetalet under 1,4. Bland de tio nya medlemsstaterna är födelsetalet 1,3 eller lägre i hela sju länder. Nära hälften av EU:s 25 medlemsstater har av sinsemellan olika skäl kraftigt sänkta födelsetal. Det är därför än mer motiverat att EU vidtar socialpolitiska åtgärder för att göra det lättare för människor att förena arbete och familj.

Migrationen från öst till väst förväntas bli måttlig...

Invandringen har ökat betydligt i både omfattning och betydelse under det senaste årtiondet. Alla EU-15-länder har påverkats av en ökad invandring under 1990-talet och i många länder har nettoinflödet varit historiskt sett betydande.

Situationen var helt annorlunda i flera av de nya medlemsstaterna, där migrationen till väst ökade. I några av de baltiska republikerna minskade befolkningen till och med på grund av utvandringen. Det är dock viktigt att notera att migrationsmönstren för de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa har förändrats betydligt under de senaste tio åren. De flesta av dessa länder har övergått från att vara utvandringsländer till att bli både utvandrings- och invandringsländer eller – i vissa fall – främst invandringsländer. Förbättringar i fråga om den ekonomiska situationen och bättre arbetsvillkor i de nya medlemsstaterna förväntas tillsammans med den åldrande befolkningen minska incitamenten för invandring till EU-15.

...men det är fortfarande sannolikt att invandringen till EU – även till de nya CEE medlemsstaterna¹ – kommer att öka...

Idag är nettomigrationen positiv i de flesta nya medlemsstater. Under 2002² var nettomigrationen negativ enbart i Polen (-0,03 %), Litauen (-0,06 %) och Lettland (-0,08 %). Utvidgningen innebär att en stor del av EU:s yttre landgräns tillhör de nya medlemsstaterna. De nya EU-medlemsstaterna i Central- och Östeuropa kan komma att i allt högre grad bli invandringsländer. De historiska banden till utvandringsområdena i öster kan underlätta en sådan utveckling. Behovet av att vidta aktiva åtgärder – även på EU-nivå – för att hantera migrationstrycket och integrationen av migrerande arbetstagare från länder utanför EU kommer att öka.

...ändå kommer EU:s befolkning – till skillnad från USA:s – att stagnera och krympa.

När det gäller *prognoserna* för befolkningsutvecklingen har klyftan mellan USA och EU vidgats, vilket beror på att födelsetalen och invandringen åter ökat i USA. Denna tendens kommer att fortsätta. Medan befolkningen i EU stagnerar och börjar krympa, och andelen äldre att försörja snabbt ökar, kommer befolkningen och arbetskraften i USA att öka även i fortsättningen. I Japan kommer problemet med den åldrande och krympande befolkningen att förvärras i snabbare takt än i EU. Dessa skillnader kommer att få betydande ekonomiska och strategiska konsekvenser på medellång och lång sikt.

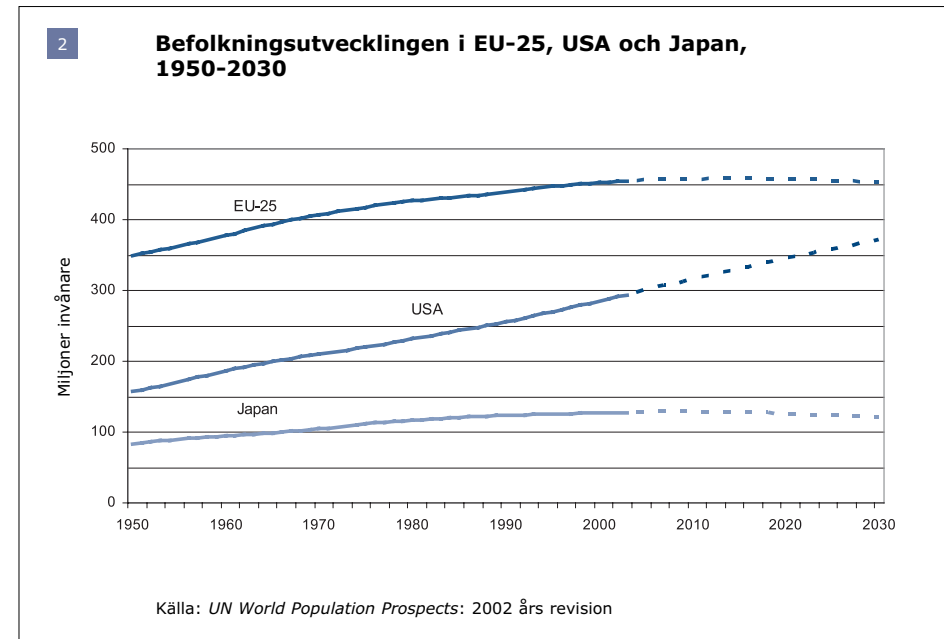
1 Nya CEE-medlemsstater = nya medlemsstater i Central- och Östeuropa.

2 Preliminära uppgifter från Eurostat. Den positiva nettomigrationen är mycket större i Cypern (0,97 %) och Malta (0,48 %), som har liknande invandringsmönster som de "gamla" medlemsstaterna kring Medelhavet.

3 Europeiska kommissionen: "Läget rörande genomförandet av de gemensamma utvärderingarna av sysselsättningspolitiken i de anslutande länderna", KOM(2003) 663 slutlig, samt tillhörande arbetsdokument SEK(2003) 1361 från november 2003.

4 Rapport från specialgruppen för sysselsättningsfrågor (ledd av Wim Kok): Jobs, Jobs, Jobs – Creating more employment in Europe, November 2003; se även utkastet till gemensam rapport om sysselsättningen, KOM(2004) 24 slutlig, 24.1.2004.

5 Europeiska kommissionen: Genomförande av Lissabonstrategin – Reformerna för det utvidgade EU, KOM(2004) 29.

1.2 Den ekonomiska utvecklingen och sysselsättningsutvecklingen: Förberedelser för en varaktig ekonomisk uppgång

Under de senaste tre åren har den ekonomiska tillväxten nästan halverats jämfört med mitten och slutet av 1990-talet. Rapporten Employment in Europe 2003 från Europeiska kommissionen visar att sysselsättningstillväxten i EU-15 efter flera års stark uppgång, som lett till en förvärvsfrekvens på 64,3 % 2002, stannade av helt i början av 2003 och förväntas öka endast långsamt under perioden 2004-2005. Situationen varierar något mellan de nya medlemsstaterna, men den totala förvärvsfrekvensen är lägre än i EU-15³. Mot denna bakgrund är det viktigt att sysselsättningen i större utsträckning bidrar till tillväxten i EU i linje med de mål som fastställts sedan 2000. Förvärvsfrekvensen är idag fortfarande alltför låg och det krävs ökade insatser från medlemsstaternas sida⁴. Målet 70 % 2010 är fortfarande realistiskt, förutsatt att den ekonomiska uppgången omvandlas till sysselsättningsciffror motsvarande den nivå som uppnåddes i slutet av 1990-talet. Läget är naturligtvis en besvikelse, men beror främst på kvardröjande strukturella hinder på arbetsmarknaden och ett allt för lågt arbetskraftsdeltagande bland äldre⁵.

Arbetslösheten har ökat i ganska begränsad omfattning i EU-15-länderna och var 8 % i november 2003. Nivån är dock relativt hög jämfört med i USA och Japan. Långtidsarbetslösheten var vid samma tidpunkt 3 %, och var något högre för kvinnor. I de nya medlemsstaterna var arbetslösheten 15% och långtidsarbetslösheten nära 8 %, något högre bland kvinnor.

Till skillnad från i USA har den genomsnittliga produktivitetstillväxten per arbetstagare minskat i EU-15 sedan 1990-talet och ligger nu på ca 1 % per år. Den totala produktiviteten är betydligt lägre i de nya medlemsstaterna än i EU – i genomsnitt cirka hälften – men den senaste tiden har produktiviteten ökat med nära 4 % per år.

Efter en period präglad av osäkerhet första halvåret 2003 finns vissa tecken på en återhämtning ...

Efter bottennoteringen första halvåret 2003 började utvecklingen vända för ekonomierna i euroområdet och EU under andra halvåret. Den genomsnittliga tillväxten för hela året beräknas ha varit 0,4 % i euroområdet och 0,8 % i EU som helhet. Det finns nytt hopp för den globala tillväxten och handeln, och förväntningarna är mer positiva bland producenter och konsumenter i EU. Återhämtningen kommer därför sannolikt att bli kraftigare under innevarande år. Prognosen för 2004 är att den genomsnittliga tillväxttakten stiger till 1,7 % i euroområdet och till 2 % i EU som helhet, och stabiliserar sig på cirka 2,4 % 2005.

...men för att fullt ut utnyttja och stärka uppgången krävs beslutsamma åtgärder för ytterligare sociala och ekonomiska reformer.

Utöver externa drivkrafter som efterfrågan på världsmarknaden är de viktigaste faktorerna bakom prognoserna om en förväntad återhämtning gynnsamma villkor för den makroekonomiska politiken, fortsatt låg inflation, gynnsamma finansiella villkor samt framsteg i fråga om strukturreformer.

Återhämtningen får draghjälp av ökade investeringar och stöd av en mer gradvis återhämtning när det gäller privat konsumtion. Trots den ökade ekonomiska aktivitet som förutses, kommer den långvariga nedgången sannolikt att påverka sysselsättningen även i fortsättningen.

Sysselsättningen förväntas öka med 0,3 % 2004 och med något mer, 0,9 %, 2005. Den åldrande befolkningen skapar ett större budgettryck än någonsin, och därför måste adekvata förberedelser göras under de kommande åren innan de demografiska förändringarna får full effekt.

2. Befolkningsutvecklingen i den utvidgade unionen

Europeiska unionen välkomnar 74 miljoner nya unionsmedborgare.

Den 1 januari 2003 beräknades befolkningen i de tio nya EU-medlemsstaterna vara 74,3 miljoner, jämfört med nära 379 miljoner i EU-15-länderna⁶. I och med utvidgningen ökade EU:s befolkning således med nära 20 %, till totalt över 453 miljoner invånare.

Den utvidgade unionen är den tredje mest befolkade geografiska enheten i världen.

I och med utvidgningen har den andel av världens befolkning (totalt 6,3 miljarder människor)⁷ som bor i EU ökat från 6,1 % till 7,2 %, vilket gör EU till den tredje största politiska enheten i världen mätt i befolkningens storlek – efter Kina (knappt 1,3 miljarder kring halvårsskiftet 2003) och Indien (1,1 miljarder), men 55 % större än USA (292 miljoner) och 3,5 gånger större än Japan (128 miljoner).

Andelen av världens befolkning som bor i de länder som ingår i den utvidgade unionen har dock minskat under 1900-talet och denna utveckling kommer på grund av den snabba befolkningsökningen i utvecklingsländerna att fortsätta under de kommande årtiondena. EU:s 25 medlemsstater kommer enligt prognoser att utgöra mindre än 6 % av världens befolkning år 2030.

Befolkningstillväxten i EU-25 kommer att ske i allt långsammare takt under nästa årtionde, och därefter kommer befolkningen att börja krympa.

I EU-15-länderna har den positiva nettomigrationen varit den främsta orsaken till befolkningstillväxt under det senaste årtiondet, som kännetecknades av minskad naturlig tillväxt. Under 1990-talet stagnerade befolkningstillväxten i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa, som haft en stadig befolkningsökning under efterkrigstiden fram till mitten av 1980-talet. I vissa fall minskade befolkningen till och med på grund av en kombination av utvandring, kraftigt sjunkande födelsetal och plötsligt ökad dödlighet. I Cypern och Malta har befolkningen däremot ökat betydligt (15,5 % respektive 9,4 % under perioden 1993–2003).

En åldrande befolkning kommer också att bli en av de största utmaningarna för den utvidgade unionen med 25 medlemsstater.

En åldrande befolkning har konstaterats vara en av de största utmaningarna för den „gamla“ unionen med 15 medlemsstater, och detta gäller även efter utvidgningen. På grund av högre födelsetal under 1970- och 1980-talen och en lägre förväntad livslängd har de flesta nya medlemsstater visserligen en yngre befolkning, men föryngringseffekten kommer att bli både begränsad och tillfällig. På lång sikt kommer utvidgningen troligen att påskynda utvecklingen i riktning mot en åldrande befolkning i EU, eftersom de flesta nya medlemsstater redan har mycket låga födelsetal.

⁶ Källa: Eurostat – First results of the demographic data collection for 2002 in Europe, Statistics in focus, Tema 3, 20/2003.

⁷ Källan till uppgifterna om befolkningen i världen, Kina, Indien, USA och Japan i mitten av 2003 är "2003 World Population Data Sheet", Population Reference Bureau.

Befolkningstillväxt: effekterna av födelsetal, dödlighet och migrationsflöden.

Under de senaste årtiondena har befolkningsförändringarna i EU påverkats av låga födelsetal, en övergripande varaktig ökning av livslängden och en ökad invandring.

Födelsetalens utveckling: Det föds färre barn ...

Under flera årtionden har födelsetalen i EU legat klart under reproduktionstalet på 2,1 och denna utvecklingstendens förstärks genom utvidgningen. Bland de nya medlemsstaterna är det enbart Cypern (1,57 barn per kvinna⁸) och Malta (1,51) som har födelsetal som ligger något över genomsnittet för EU-15 (1,47), medan födelsetalen för de övriga nya medlemsstaterna är 1,4 eller lägre. För EU-25 har födelsetalen legat 30 % under den nivå som krävs för en stabil utveckling sedan 1995.

Irland, Frankrike (1,88) – som på senare tid lyckats höja födelsetalen – samt Nederländerna (1,73) och vissa nordiska länder (DK 1,73, FI 1,72) är de främsta undantagen från de låga eller mycket låga födelsetal som kännetecknar de övriga medlemsstaterna i EU-25.

De flesta forskare anser att skillnaderna mellan länderna beror på en kombination av nationella skillnader som rör socioekonomiska förhållanden, kulturen och i synnerhet vilka politiska åtgärder som vidtas. De flesta medlemsstater som uppvisar högre födelsetal har också betydligt mer utvecklade politiska åtgärder och ett mer utvecklat serviceutbud, som gör det lättare för människor att bilda familj.

...och man bildar familj senare i livet.

Den allmänna tendensen är att barnafödandet skjuts upp, men här finns betydande skillnader mellan EU-15-länderna och de nya medlemsstaterna. I århundraden hade man i östra Europa en tendens att gifta sig och skaffa barn tidigt, medan man i västra Europa övergick till att gifta sig senare i livet, vilket också betydde att barnafödandet sköts upp. Enligt den senaste statistiken föder kvinnor numera barn senare i de nya medlemsstaterna – genomsnittsåldern för det första barnet har ökat från 24 till 26 år, men den är fortfarande lägre än i EU-15-länderna där genomsnittet ligger mellan 26 och 29 år.

Att barnafödandet skjuts upp får betydande hälsorelaterade konsekvenser. Antalet kvinnor som genomgår fertilitetsbehandling har ökat kraftigt, och sena graviditeter innebär också medicinska problem på grund av ökade hälsorisker för både mamman och barnet. Ofrivillig barnlöshet blir också allt vanligare i Europa, eftersom det i många fall visar sig omöjligt att få barn senare i livet.

Den förväntade livslängden fortsätter att öka ...

Under perioden 1960–2001 ökade den förväntade livslängden vid födelsen i EU-15 från 70,1 år till 78,5 år (från 67,4 år till 75,5 år för män och från 72,9 år till 81,6 år för kvinnor). Den ökade förväntade livslängden under senare delen av 1900-talet anses bero på ändrad livsstil i kombination med förbättrade levnadsvillkor och medicinska framsteg som kommit en stor del av befolkningen till del genom den allmänna hälso- och sjukvården.

...men i mindre utsträckning i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa än i EU-15.

I Malta och Cypern är utvecklingen i fråga om dödlighet och förväntad livslängd ungefär densamma som i EU-15-länderna. Läget är dock helt annorlunda i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa. Dessa länder hade 1960 en förväntad livslängd vid födelsen som var jämförbar med EU-15-ländernas, men sedan dess har dödligheten utvecklats i en helt annan riktning – särskilt för män. För män i central- och östeuropeiska länder kännetecknas utvecklingen av stagnation och måttliga förbättringar, medan man inom EU-15 i betydande utsträckning lyckats minska antalet dödsfall i hjärt- och kärlsjukdomar och uppnått goda resultat när det gäller att bekämpa andra "civilisationssjukdomar". De politiska och ekonomiska omvälvningarna i länderna i Central- och Östeuropa fick i början av 1990-talet negativa konsekvenser både för människors levnadsvillkor och för de resurser som stod till buds för hälso- och sjukvårdssystemen och andra sociala skyddssystem. Detta ledde till ökad dödlighet och en lägre förväntad livslängd.

Den förväntade livslängden i de olika länderna i EU-15 varierar idag mellan 73 år och 78 år för män och mellan 79 år och 83 år för kvinnor. För de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa är motsvarande siffror mellan 65 år och 72 år för män samt mellan 76 år och 80 år för kvinnor.

Invandring har blivit en viktig faktor i befolkningsutvecklingen...

Den tredje faktorn bakom befolkningsförändringar – invandring – har ökat betydligt i både omfattning och betydelse under det senaste årtiondet. Invandringen står nu för tre fjärdedelar av nettotillväxten av befolkningen i EU-15. Utan invandring skulle befolkningen till och med ha minskat i en rad medlemsstater under de första åren efter millennieskiftet. Under 1990-talets andra hälft var i genomsnitt 18 % av de personer som flyttade till EU medborgare i andra medlemsstater, medan 27 % var egna medborgare som återvände från utlandet och 54% medborgare i länder utanför EU (Eurostat 2003). Under 2001 och 2002 uppskattas nettoinvandringen ha omfattat cirka en miljon människor.

Alla EU-15-länder har påverkats av den ökade invandringen och i många länder har nettoinflödet varit historiskt betydande. Situationen var under 1990-talet dock betydligt annorlunda i flera av de nya medlemsstaterna. I några av de baltiska republikerna minskade befolkningen till och med på grund av utvandringen.

Denna period präglas av ökad mångfald när det gäller typen av migranter, migrationsflödenas mönster och kombinationen av utvandrings- och invandringsländer. Tidigare utvandringsländer (Spanien, Portugal, Italien, Grekland och Irland) har också blivit invandringsländer, där nettoinflödet består både av återvändande landsmän och medborgare i länder utanför EU⁹.

Under 2002 beräknas antalet icke-medborgare som är bosatta i de länder som ingår i den utvidgade unionen vara 21,6 miljoner människor, dvs. cirka 4,8 % av befolkningen. Av dessa var cirka 14,7 miljoner (3,3 %) medborgare i tredjeländer, medan 6,9 miljoner

⁸ Alla födelsetal visar antalet barn per kvinna på grundval av uppgifter från Eurostat för 2002. För Malta och Cypern visas dock uppgifter från 2001, eftersom de är de senaste tillgängliga.

⁹ Invandring, integration och sysselsättning, KOM(2003) 336 slutlig.

(1,5 %) var EU-medborgare bosatta i andra medlemsstater. Den medlemsstat som har det *högsta absoluta antalet* icke-medborgare är Tyskland (7,3 miljoner eller nära 9 %), medan andelen icke-medborgare är högst i Luxemburg (37 %, främst andra EU-medborgare). Antalet icke-medborgare avspeglar såväl nuvarande som tidigare invandringsmönster och även olika nationella bestämmelser om förvärvande av medborgarskap.

...och utvidgningen kommer inte att ändra dessa mönster, även om vissa tidigare invandringsflöden nu omvandlas till rörlighet över gränserna inom unionen.

Utvidgningen minskar inte den dragningskraft som en välmående och åldrande EU-befolkning utgör. Med sin ökade mångfald kan den utvidgade unionen med 25 länder till och med bli mer lockande för ekonomiska invandrare. Med tanke på de historiska och kulturella banden kan de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa i ökande utsträckning bli värdländer för utvandrare från de länder som tidigare ingick i Sovjetunionen.

När de tio nya medlemsstaterna ansluter sig till EU 2004 kommer vissa migrationsflöden som historiskt sett varit invandringsflöden att bli en del av rörligheten inom EU. Arbetskraftens fria rörlighet begränsas tillfälligt, men tidigare erfarenheter och färsk beräkningar tyder på att arbetskraftens rörlighet från nya till gamla medlemsstater kan bli måttlig till begränsad (även om vissa gränsregioner utgör särfall). Sannolikheten för en massiv migration västerut minskar dessutom ytterligare i takt med att den ekonomiska situationen förbättras i de nya medlemsstaterna.

Under de senaste tio åren har migrationsflödena ändrats betydligt i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa. I de flesta av dessa länder har migrationsflödena successivt vänts inåt istället för utåt. Nettomigrationen är visserligen ganska liten, men har gradvis blivit positiv i de flesta nya medlemsstater.

Under 2002¹⁰ var nettomigrationen positiv i Ungern (0,13 %), Tjeckien (0,12 %), Slovenien (0,11 %), Slovakien (0,02 %) och Estland (0,01 %), och negativ endast i Polen (-0,03 %), Litauen (-0,06 %) och Lettland (-0,08 %). Inflödet sker främst från andra östeuropeiska länder (t.ex. Ukraina, Vitryssland, Ryssland och länderna i sydöstra Europa). Inflödet till de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa omfattar idag allt fler olika slag av migranter – inte bara okvalificerad arbetskraft från olika regioner i f.d. Sovjetunionen, utan även högutbildade personer, återvändande migranter och repatrierade medborgare från andra f.d. kommunistländer.

Sammanfattande punkter:

- Utvidgningen kommer inte att vända utvecklingen när det gäller den åldrande befolkningen i Europeiska unionen. Potentialen för ekonomisk tillväxt och social förbättring kommer även i fortsättningen att påverkas av att arbetskraften utgör en krympande andel av befolkningen och av att andelen pensionärer blir allt större.
- De närmaste fem åren är sista chansen att sätta in åtgärder för att påverka befolkningsutvecklingen innan en snabb „åldrandeprocess“ inleds. Det krävs förstärkta insatser för att öka sysselsättningen och höja den genomsnittliga åldern för utträde från arbetsmarknaden.
- Under de senaste tio åren har nettoinvandring varit den viktigaste faktorn för befolkningstillväxten i EU. När de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa successivt övergår från att vara utvandringsländer till att bli invandringsländer kommer politiken för att främja ekonomisk och social integration av invandrare att bli en viktig gemensam fråga.
- I och med utvidgningen har antalet medlemsstater med mycket låga födelsetal ökat. De EU-länder som för en familjevänlig politik har högre födelsetal och en högre förvärvsfrekvens bland kvinnor.

¹⁰ Preliminära uppgifter från Eurostat: First results of the demographic data collection for 2002 in Europe, Statistics in focus, Tema 3 – 20/2003. Den positiva nettomigrationen är mycket större i Cypern (0,97 %) och Malta (0,48%), som har ett liknande invandringsmönster som de "gamla" medlemsstaterna i Medelhavsområdet.

3. Socioekonomiska utvecklingstendenser, levnadsvillkor och utveckling av humankapital

Under det senaste årtiondet har sysselsättningen, BNP per capita och sammanhållningen ökat stadigt i de flesta EU-15-länder...

I socioekonomiskt hänseende har EU-15-ländernas erfarenheter sedan 1995 i stort sett varit positiva, eftersom sysselsättningen och realinkomst stadigt ökat och ojämlikheten minskat.

Medan de medlemsstater vars BNP per capita ligger under genomsnittet för EU-15 fortsatte att förbättra sin relativa ställning, lyckades man inom EU uppnå betydande resultat när det gäller att minska skillnaderna – dels mellan medlemsstaterna, dels mellan olika regioner inom samma land. Irland är det mest slående exemplet med en inkomst på cirka 125 % av EU-genomsnittet 2002, jämfört med endast 80 % i början av 1990-talet.

...men i de flesta nya medlemsstaterna har många av de förväntade positiva effekterna av den senaste tidens förändringar ännu inte slagit igenom fullt ut.

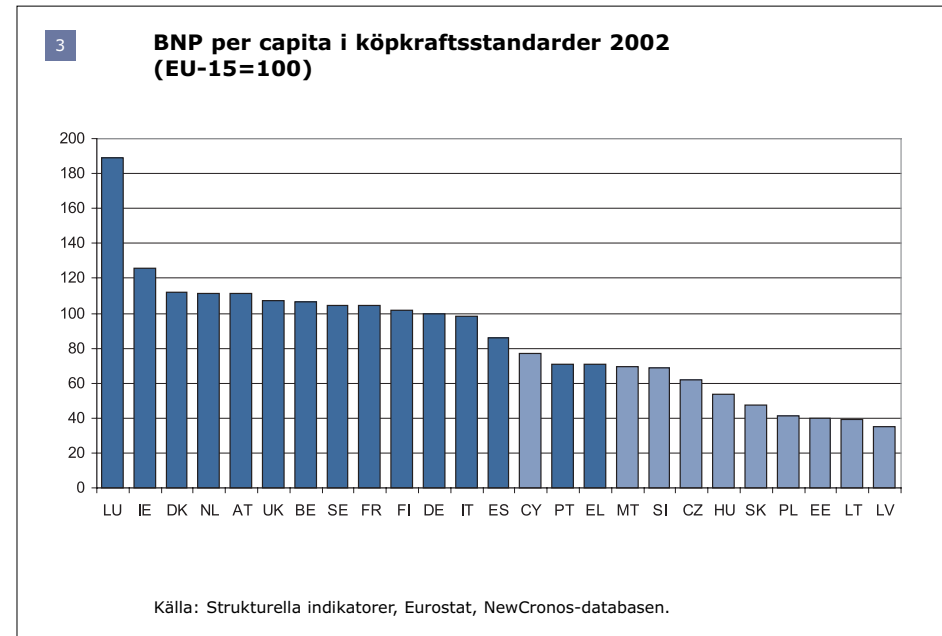
Åtta av de tio nya medlemsstaterna – dvs. länderna i Central- och Östeuropa – gick in i en stark socioekonomisk kris i samband med övergången till marknadsekonomi efter den långvariga ekonomiska stagnationen under den gamla regimen. 1990-talet var för människorna i dessa länder en omvälvande och ofta mycket svår övergångsperiod präglad av ekonomiska svängningar, radikala politiska omvälvningar samt institutionella och strukturella reformer. För en liten del av befolkningen har den socioekonomiska situationen förbättrats kraftigt, men för många har framstegen varit måttliga samtidigt som tryggheten minskat. För en minoritet har levnadsvillkoren försämrats.

Trots den relativt varaktiga ekonomiska tillväxten sedan mitten av 1990-talet har dessa länder en lång väg att gå innan de uppnår EU-15-ländernas genomsnittliga BNP. De allra flesta har återhämtat sig efter svårigheterna under det tidiga skedet av övergångsperioden, men för ett fåtal är BNP fortfarande lägre än när den gamla regimen föll. Under 2001 och 2002 var BNP-tillväxten dock betydligt större i de nya medlemsstaterna än i EU-15, och enligt en rad aktuella prognoser har de goda förutsättningar att uppnå snabbare ekonomisk tillväxt efter utvidgningen och därigenom åstadkomma verklig konvergens.

I den utvidgade unionen kommer inkomstskillnaderna mellan regioner och medlemsstater att öka...

De socioekonomiska skillnaderna mellan EU-15 och de nya medlemsstaterna är särskilt uttalade när det gäller social sammanhållning¹¹. Inkomstskillnaderna mellan länder och regioner i EU-15 minskade betydligt under perioden 1995–2002, men ökade för de nya medlemsstaterna.

I och med utvidgningen till 25 medlemsstater har inkomstskillnaderna inom EU ökat betydligt. Av de nya medlemsstaterna är det bara Cypern som har en BNP per capita som är högre än 75 % av genomsnittet för EU-25. På regional nivå innebär detta att BNP per capita för de 10 % av befolkningen som bor i de rikaste regionerna i EU-25 idag är 4,5 större än BNP per capita för de 10 % som bor i de fattigaste regionerna.

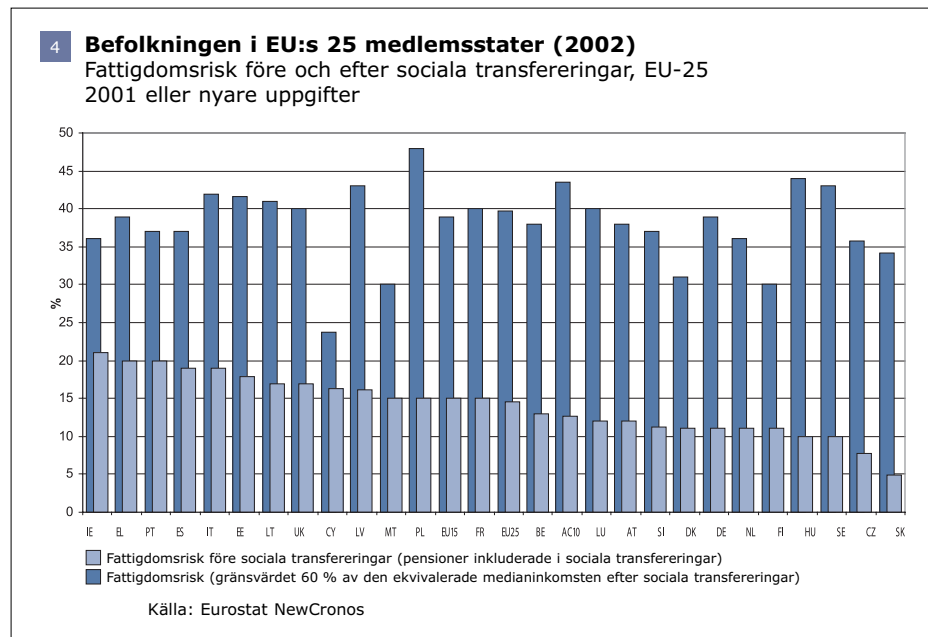
Utvidgningen kommer därför att påverka hela frågan om social sammanhållning i Europeiska unionen. Vi kommer att ställas inför större och mer komplexa utmaningar när det gäller att främja social sammanhållning mellan och inom medlemsstaterna. De goda resultat som under senare tid uppnåtts i arbetet för att minska klyftorna mellan nord och syd i EU-15 – i och med att EU-medlemsstaterna kring Medelhavet har kommit ifatt resten av unionen – kommer att överskuggas av den enorma klyftan mellan öst och väst i unionen som blivit följden av utvidgningen.

...och även om den relativa fattigdomsriskens i de nya medlemsstaterna ofta är måttlig...

Att jämföra genomsnittliga möjligheter med hjälp av BNP-statistik är en sak, att se på inkomstfördelningen i samhället som helhet och särskilt omfattningen av den relativa och absoluta fattigdomen en helt annan. I EU har den relativa fattigdomsgränsen fastställts till 60 % av den nationella ekvivalerade medianinkomsten. Fattigdom är alltså ett *relativt* begrepp som definieras i förhållande till det allmänna väståndet i respektive land och uttrycks med hänvisning till ett centralt värde på inkomstfördelningen med beaktande av hushållens storlek. Med denna definition är 15 % av befolkningen i EU-15 fattiga (dvs. nära 60 miljoner människor). Andelen är ungefär densamma i de åtta nya medlemsstater för vilka jämförbara uppgifter finns tillgängliga (utom Ungern och Slovakien). Den lägsta relativa fattigdomen i den nya unionen uppvisar faktiskt Slovakien (5 %), medan den högsta andelen finns i Irland, Grekland och Portugal där cirka 20 % av befolkningen lever under fattigdomsgränsen på 60 %. Trots att utvecklingen gått i riktning mot ökad fattigdomsrisk under det senaste årtiondet uppvisar de nya medlemsstaterna ofta jämförelsevis goda resultat för denna indikator, vilket främst beror på historiska omständigheter¹².

...så avspeglar de absoluta talen inkomstskillnader i hela den utvidgade unionen.

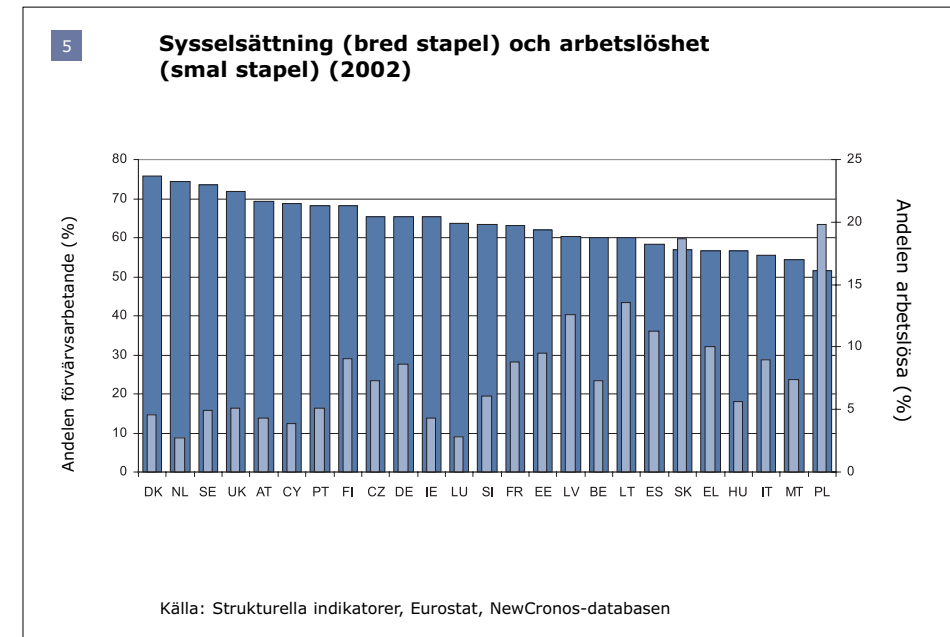
Den relativa fattigdomsriskens ligger på en liknande nivå i hela den utvidgade unionen, men det finns betydande skillnader om man ser till *absoluta* tal. Med en genomsnittlig BNP per capita som är mer än fem gånger större i det rikaste landet i EU-15 (Luxemburg) än i den fattigaste av de nya medlemsstaterna (Lettland) – och ungefär samma förhållande råder

när det gäller nettoinkomster – är det tydligt att den definition av fattigdomsgränsen som beskrivs ovan resulterar i stora skillnader i fråga om levnadsstandard.

Sysselsättning är en avgörande faktor för ekonomisk och social integration...

När det gäller sysselsättningen på det regionala planet finns det fortfarande en klyfta mellan nord och syd, vilket påverkar den sociala situationen i betydande utsträckning. I och med utvidgningen kommer de lägre förvärvsfrekvenser som många regioner i södra Europa uppvisar även att förekomma i östra Europa¹³.

...och statistiken visar hur levnadsstandarden beror på sysselsättningstillväxten i EU-25...

I EU-15 har sysselsättningen tenderat att öka sedan mitten av 1990-talet. I de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa har sysselsättningen däremot minskat på grund av omstruktureringar och förlorade arbetstillfällen inom jordbruket och industrin. Det faktum att jordbruket och basindustrin krympt har ännu inte kompenseras genom tillväxt inom tjänstenäringarna. Totalt sett har sysselsättningen inom tjänstesektorn i de nya medlemsstaterna faktiskt minskat något under perioden 1998–2002, istället för att öka¹⁴.

12 Europeiska kommissionen: "Joint Memorandum" för social integration (sammanfattningsrapport) 2004.

13 Europeiska kommissionen: Employment in Europe 2002 och 2003.

14 Europeiska kommissionen: Employment in Europe 2002 och 2003.

...som i sin tur bestäms av de investeringar som görs i humankapital genom utbildning...

Sysselsättningsmöjligheterna har nära anknytning till utbildningsnivån, som är en grundläggande del av „humankapitalet“. Följande aspekter bör uppmärksammas:

- På individnivå har utbildningsnivån en nära koppling till socioekonomisk status och är en av de viktigaste variablerna som avgör vår levnadsstandard (dvs. större sannolikhet att hitta ett arbete, integreras socialt och åtnjuta god hälsa).
- På samhällsnivå (företag och institutioner) har utbildningsnivån ett samband med produktivitet, innovation, ekonomisk tillväxt och social samanhållning.

Det är ett väl etablerat faktum att investeringar i humankapital i betydande utsträckning bidrar till ökad produktivitetstillväxt och spelar en viktig roll för att främja tekniska förändringar. Ett extra skolår kan enligt färskna undersökningar höja den aggregerade produktiviteten med 6,2 %¹⁵. Men det är också viktigt att se till att investeringar i utbildning görs på de områden som ger den största avkastningen¹⁶.

... vilket aktualiserar frågan om skillnader i utbildning och livslångt lärande.

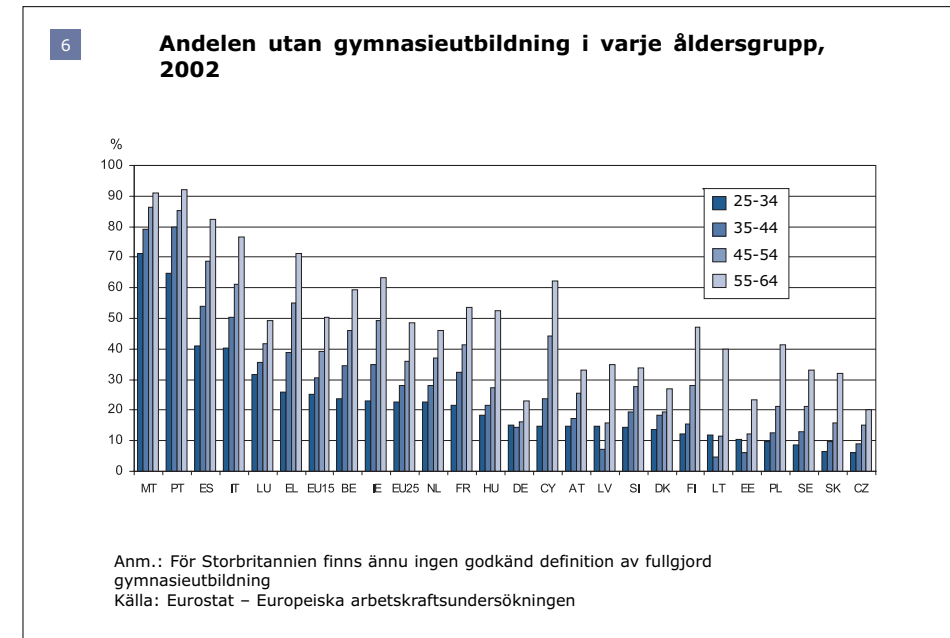
I EU är utbudet på „nyutbildade“ som träder in på arbetsmarknaden ganska litet, men det finns relativt många arbetstagare med lägre kvalifikationer och sämre anställbarhet. Dessa två faktorer innebär att det råder brist på arbetskraft i övre delen av skalan på arbetsmarknaden och övertalighet i skalans nedre del. Detta visar behovet av livslångt lärande för att lösa problemet med otillräckliga yrkeskvalifikationer.

Diagrammet visar hur problemet med en låg utbildningsnivå minskar med successiva ålderskohorter. Samtidigt visas behovet av fortbildning och kompetensutveckling bland medelålders och äldre arbetstagare, särskilt med tanke på den åldrande befolkningen¹⁷.

En viktig aspekt är att de nya medlemsstaterna – särskilt de central- och östeuropeiska länderna – uppvisar ett mycket bättre resultat än de flesta EU-15-länderna när det gäller andelen gymnasieutbildade: ca 81 % av befolkningen i åldersgruppen 25-64 år har gymnasieutbildning i de tio nya medlemsstaterna, jämfört med 65 % i EU-15. När det gäller högre utbildning har EU-15-regionen däremot relativt sett ett bättre resultat – 22 % jämfört med 13 % för de nya medlemsstaterna.

Det kan vara svårt att göra jämförelser när det gäller det officiella antalet studerande, eftersom utbildningssystemen skiljer sig ganska mycket från varandra. Det verkar finnas kvalitativa skillnader mellan utbildningssystemen när det gäller läroplanens relevans, kompetensutveckling i pedagogik och tekniska resurser. De nya medlemsstaterna finns i nedre delen av skalan när det gäller matematiska och vetenskapliga färdigheter¹⁸.

Även när det gäller statistiken om livslångt lärande och IT-kompetens finns det skillnader mellan åldersgrupperna inom EU. Deltagande i fortbildning och kompetensutveckling är mer vanligt inom EU-15 och anordnas till en del inom företagen. När det gäller IT-användning visar statistiken att endast 13 % i åldersgruppen minst 55 år använde Internet 2002, jämfört med 65 % i åldersgruppen 15–24 år. Bland dem som har mindre än 15 års skolgång tenderar Internetanvändningen att vara marginell. Dessa skillnader tyder på att det finns ”digitala klyftor” och detta kan förstärka de risker för social utestängning som redan finns.

När det gäller datakunskaper¹⁹ verkar de nya medlemsstaterna ligga efter EU-15-länderna i utvecklingen. Det råder fortfarande brist på jämförbara uppgifter på detta område trots olika de undersökningar som gjorts, t.ex. SIBIS-projektet²⁰. Det beror delvis på att det inte finns någon tydlig definition av ”grundläggande datakunskaper”-begreppet har olika betydelse i olika sociala och ekonomiska sammanhang. Ett annat

15 Se A.de la Fuente and A.Cicone: Human capital in a global and knowledge-based economy, del I (maj 2002) samt del II (bedömning på EU-medlemsstatsnivå) (mars 2003).

16 Europeiska kommissionen: Effektiva utbildningsinvesteringar: en nödvändighet för EU, KOM(2002) 779 slutlig.

17 En diskussion om sysselsättning och kompetensutveckling ges i policyrapporten Employment Precarity, Unemployment and Social Exclusion (EPUSE) (s. 6). Forskning finansierad inom femte ramprogrammet för forskning och utveckling – <http://cordis.lu/citizens/publications.htm>.

18 OECD: Programme for international Student Assessment (PISA).

19 Se: SIBIS Pocket Book 2002/03.

20 SIBIS (Statistical Indicators Benchmarking the Information Society) är ett projekt som ingår i kommissionens program för informationssamhället (IST-2000-26275) som genomfördes under perioden januari 2001 – september 2003.

skäl är att uppgifterna kanske inte beaktar mindre privilegierade grupper i samhället, eftersom de till stor del inhämtas genom telefonundersökningar. Tillgängliga uppgifter visar dock att de nordiska medlemsstaterna finns i övre delen av skalan, medan läget varierar starkt i resten av unionen. Grundläggande datakunskaper är en avgörande faktor för möjligheterna att förbättra det ekonomiska resultatet i den framtida unionen med mindre och äldre arbetskraft och är ett viktigt instrument för att främja ekonomisk och social sammanhållning.

Européernas hälsa avspeglar deras ekonomiska och sociala miljö...

Det faktum att den totala dödligheten sedan 1960-talet minskat och präglats av konvergens i EU-15-länderna avspeglar en liknande utveckling när det gäller dödlighet i enskilda sjukdomar²¹. Förklaringen till detta kan vara att livsstilen och mönstren inom hälso- och sjukvård kommit att sammanfalla alltmer i hela EU. Den aktuella befolkningsutvecklingen leder också till att åldersrelaterade sjukdomar blir allt vanligare, vilket innebär att mönstren i fråga om sjuklighet och behoven inom hälso- och sjukvården blir allt mer likartade.

Den lägre dödligheten i EU-15-länderna har ingen motsvarighet i de nya medlemsstaterna, med undantag för Cypern och Malta där utvecklingen är jämförbar med EU-15. Sedan slutet av 1980-talet – dvs. när övergångsperioden inleddes för de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa – har den förväntade livslängden sjunkit. Skillnaderna i dödlighet för män mellan genomsnittet för EU-15 och de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa ökade från fem år 1990 till sju år 1994, varefter skillnaden minskade till till sex år 2000. För kvinnor var utvecklingen ungefär densamma, men klyftan var något mindre.

...och har också ett samband med arbetsvillkoren.

Omkring 40 % av dem som nyligen deltog i en undersökning²² i de nya medlemsstaterna och kandidatländerna ansåg att deras arbete påverkade deras hälsa eller säkerhet – en mycket större andel än EU-15-ländernas 27 %. Dessa problem var mer uttalade i Lettland och Litauen, och mindre akuta i Estland, Tjeckien, Slovakien, Ungern, Slovenien och Malta. Genomförandet av gemenskapens arbetsmiljölagstiftning torde bidra till att förbättra situationen.

Inom EU finns stora variationer i fråga om hushållens utgifter och konsumtionsmönster...

Människor i Litauen (45 %), Lettland (39 %) och Estland (34 %) lägger den största andelen av hushållsbudgeten på livsmedel och icke alkoholhaltiga drycker. I de nya medlemsstaterna är livsmedel den största enskilda posten i hushållsbudgeten, medan det är boendet som utgör den största posten i EU-15. Det gäller särskilt Luxemburg, Nederländerna, Storbritannien och Tyskland.

Att boendekostnaderna utgör en så stor andel är ett nytt fenomen. Under 1990-talet förändrades hushållsbudgetens struktur avsevärt i EU-15 – boendekostnaderna ökade kraftigt, medan livsmedelkostnadernas andel minskade i motsvarande grad.

..och alla dessa skillnader i levnadsvillkor inom den utvidgade unionen avspeglas i hur nöjda medborgarna är med sina liv...

I detta avseende är skillnaderna stora mellan EU-15-länderna och de nya medlemsstaterna – ca 88 % av medborgarna i EU-15 är nöjda med sina liv, jämfört med endast 65 % av medborgarna i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa. Medborgarna i dessa nya medlemsstater är också betydligt mindre nöjda med sin ekonomiska situation och arbetsmarknadssituation än medborgarna i EU-15. Människorna är också mindre nöjda när det gäller personlig säkerhet och socialt liv i de nya medlemsstaterna. Detta tyder på att det finns utrymme att förbättra tillvaron inte bara materiellt utan också när det gäller andra aspekter. Statistiken visar att klyftan i fråga om upplevd livskvalitet och nöjdhet kommer att bli mycket större mellan öst och väst i den utvidgade unionen, än den var mellan nord och syd i EU-15.

....och i vilken grad de känner sig utestängda.

Fler människor i de nya medlemsstaterna anger att de känner sig utestängda och värdelösa och att de inte har någon möjlighet att delta i samhället, än vad som är fallet i EU-15. Den största andelen finns i Slovakien, där över en fjärdedel av de som omfattas av en befolkningsrapport uppger att de inte har någon känsla av tillhörighet. Av de nya medlemsstaterna är det endast Slovenien och Polen där andelen deltagare i undersökningar som upplever social utestängning är mindre än EU-genomsnittet på 12 %.

Bland EU-15-länderna varierar andelen som upplever att de är utestängda från 7 % i Danmark och Nederländerna till 15 % i Portugal. Totalt sett matchas variationerna i fråga om den upplevda situationen ganska väl av variationerna i fråga om objektiva indikatorer – ju lägre BNP per capita, ju högre arbetslöshet och ju större förekomst av svår fattigdom, desto större är andelen som upplever att de är utestängda från samhället.

En mer positiv aspekt av analysen är att andelen nöjda är större i alla nya medlemsstater (utom Lettland) än den var i Grekland och Portugal när dessa länder blev EU-medlemmar. En annan intressant aspekt är den heterogena bild som framträder av den subjektiva upplevelsen av livskvaliteten i de tio nya medlemsstaterna. Kort sagt är skillnaderna mellan länderna större inom gruppen anslutande länder än inom EU-15. Även skillnaderna inom länderna i fråga om andelen nöjda är större bland de nya medlemsstaterna än inom EU-15, särskilt med avseende på ålder, inkomst, yrkesgrupp och utbildning.

21 H.Brenner: Social Determinants of Health, TUB (slutrapport till Europeiska kommissionen, oktober 2003).

22 Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor: Working conditions in the acceding and candidate countries (Dublin 2003).

Sammanfattande punkter:

- Eftersom EU-befolkningen ökar med 20 % och BNP bara ökar med 4,5 % kommer inkomstskillnaderna mellan länderna och regionerna att öka, samtidigt som det blir allt viktigare att främja social sammanhållning.
- Betydande framsteg har gjorts i EU15-länderna under det senaste årtiondet, men utvidgningen kommer att innebära nya utmaningar för den sociala sammanhållningen. I 82 regioner i den utvidgade unionen – med 31 % av den totala befolkningen – kommer inkomsten att vara mindre än 75 % av genomsnittet för EU25. Två tredjedelar av dessa bor i de nya medlemsstaterna och utgör ca 95 % av befolkningen av dessa länder.
- Den relativa fattigdomen i de nya medlemsstaterna är i de flesta fall måttlig, men inkomsten och levnadsstandarden i absoluta tal ligger fortfarande på en mycket låg nivå – särskilt bland de fattigaste – jämfört med EU15. Frågor som fattigdom, social utestängning och levnadsvillkor kommer att få ökad betydelse i den utvidgade unionen.
- För de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa var real BNP i genomsnitt 13 % högre 2002 än 1989, men detta genomsnitt döljer stora skillnader mellan länderna – vissa länder ligger fortfarande under 1989 års nivå. Under övergångsperioden har BNP-tillväxten till största delen varit produktivetsdriven. Under nästa fas är det nödvändigt att se till att tillväxten blir sysselsättningsskapande.
- För EU25 innebär den krympande befolkningen i arbetsför ålder att den ekonomiska tillväxten i framtiden i allt större utsträckning kommer att kräva produktivetsökningar på grundval av utveckling av humankapitalet och ett ökat fysiskt kapital. Humankapitalets kvalitet kommer att bli en avgörande parameter för möjligheterna att upprätthålla BNP-tillväxten. Den underliggande potentialen när det gäller humankapitalet i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa är god, eftersom dessa länder kan bygga vidare på ett i stort sett lovande resultat när det gäller utbildningsnivån.
- Åtgärder för att minska den digitala klyftan mellan medlemsstaterna bör ingå som en integrerad del av sammanhållningspolitiken.
- Utveckling av humankapital i vid mening kommer att vara nyckeln till ekonomiska och sociala framsteg. Därigenom kan man främja det makroekonomiska resultatet och skapa bättre arbetsmarknadsmöjligheter, levnadsvillkor och hälsa för medborgarna.

4. Socialt skydd och samhällsdeltagande

De sociala skyddssystemen är ett viktigt instrument för att minska sociala risker, bekämpa fattigdom och främja ökad social sammanhållning. Genom den sociala och civila dialogen kan man skapa en grund av samförstånd i syfte att främja tillväxt, skapa arbetstillfällen och vidta strategiska åtgärder för att komma till rätta med sociala och regionala skillnader. I detta kapitel behandlas huvudinslagen i de system och politiska handlingslinjer som de nya medlemsstaterna för med sig in i unionen på områden som pensioner, hälso- och sjukvård, social integration, funktionshinder, jämställdhet, åtgärder mot diskriminering samt den sociala och civila dialogen.

4.1 Pensionssystemens karaktär

Pensionsreformer har varit en central fråga på den politiska dagordningen i hela Europa under det senaste årtiondet. Flera omfattande reformer och oräkneliga mindre reformer har genomförts i hela den utvidgade unionen.

I EU-15 har förändringarna av pensionssystemen främst gjorts som svar på befolkningens åldrande och framtidsprognoser om en fortsatt utveckling i denna riktning. De flesta reformer och anpassningsåtgärder kan betecknas som parametriska, men sammantaget har de ofta lett till betydande omvandlingar. Minst tre medlemsstater – Danmark, Italien och Sverige – har genomfört grundläggande reformer under 1990-talet och ersatt det gamla pensionssystemet med ett nytt²³.

I de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa verkar reformerna ha varit betydligt mer genomgripande än i de flesta EU-15-länder²⁴. En närmare granskning visar dock att reformerna främst genomfördes av praktiska skäl och med inspiration av innovationer inom EU-15 samt att pensionssystemen i de nya medlemsstaterna i de flesta fall passar in i befintliga kluster av nuvarande pensionssystem inom EU²⁵.

Bakgrunden till pensionsreformerna i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa

De ekonomiska påfrestningar som övergången till marknadsekonomi medfört har i stor utsträckning påverkat pensionsreformerna i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa. Till exempel, vid massuppsägningar i samband med omstruktureringar av tidigare statliga företag fanns det ofta inte något alternativ till en storskalig förtidspensionering, vilket fått stora konsekvenser för den statliga budgeten. Men budgetproblemet avsåg inte bara utgiftssidan – pensionsrättigheterna tjänades in på grundval av förvärvsarbete, medan finansieringen skedde via företagets arbetsgivaravgifter. Minskad sysselsättning, en växande skuggekonomi och stora svårigheter att få in socialförsäkringsavgifterna ledde till att det gamla systemet för finansiering och intjänande av pensionsrättigheter blev ohållbart. Individuella konton med stark och tydlig anknytning till individuella avgifter och intjänande av rättigheter föreföll vara ett lockande alternativ för att lösa problemen. Efter som kapitalbildningen i ekonomin var otillräcklig och investeringsbehoven enorma på alla områden blev tanken på att förfinansiera en del av den framtida pensionen en intressant lösning även ur ett makroekonomiskt perspektiv.

De tio nya medlemsstaterna med övergångsekonomier kan delas in i följande fyra kluster beroende på de nuvarande pensionssystemens särdrag och de reformer som genomförts under det senaste årtiondet:

1. Lettland, Polen och Estland har gjort genomgripande förändringar i sin offentliga första pensionspelare samtidigt som de infört en andra pelare av obligatoriska fullt fonderade system som administreras av konkurrerande privata pensionsinstitut.
2. Ungern och Slovakien har infört en andra pelare av obligatoriska fullt fonderade system som administreras av konkurrerande privata pensionsinstitut. De har minskat sin första pelares offentliga system i motsvarande grad men för övrigt lämnat denna pelare oförändrad.
3. Tjeckien har förändrat sitt offentliga system men avstått från att införa ett obligatoriskt privat system.
4. Litauen, Slovenien, Malta och Cypern har hittills behållit sina förmånsbestämda "pay as you go"-system som finansieras via socialförsäkringsavgifter och allmänna skatter och avstått från att förändra sina pensionssystem på ett genomgripande sätt.

23 Europeiska kommissionen: Gemensam rapport från kommissionen och rådet om tillräckliga och stabila pensioner: Bryssel, mars 2003.

24 WB book.

25 Europeiska kommissionen: "Acceding Countries on their way to participate in the Open Method of Co-ordination on Pensions - Main lessons from bilateral seminars". Bryssel, december 2003.

Jämfört med EU-15 staterna ligger de lagstadgade pensionsavgifterna (avseende ålderdom, efterlevande och funktionshinder) på en hög nivå i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa, ofta 25 % eller mer av bruttoinkomsten. Ersättningsgraden är dock ofta låg. Generellt beror detta på låg sysselsättning, särskilt bland kvinnor och äldre. Eftersom det dessutom kommer att ta flera årtionden innan de fullt fonderade systemen når önskad nivå, kommer förmånernas storlek och förvärvsfrekvensen att vara trängande frågor på kort och medellång sikt i dessa länder. På längre sikt kommer de nya medlemsstaterna också att stå inför den utmaning som en åldrande befolkning innebär.

Den största skillnaden jämfört med de nuvarande systemen i EU-15 är att fem av de nya medlemsstaterna som en del av det lagstadgade systemet har infört en andra pelare med obligatoriska fullt fonderade avgiftsfinansierade system där pensionssparandet förvaltas av konkurrerande privata pensionsfonder eller försäkringsbolag.

Bland EU-15-länderna är det bara Sverige som har ett system med en obligatorisk fullt fonderad del, och detta har betydligt mindre betydelse totalt sett (en avgiftsnivå på 2,5 %). Andra EU-15-länder – främst Nederländerna och Danmark – har dock en betydande andra pelare med fullt fonderade avtalspensioner, och i Storbritannien och Irland bygger pensionssystemet främst på frivilliga inbetalningar, antingen till tjänstepensionssystem eller till privata pensionssystem²⁶. När det gäller betydelsen av privat förvaltade fonderade inslag i pensionssystemet är det därför mer en fråga om gradskillnader och olika angreppssätt än om olika principer.

Utvidgningen har påverkat balansen mellan de olika typerna av pensionssystem. Men med tanke på de utmaningar som de nya medlemsstaterna står inför²⁷ är det troligt att EU:s nuvarande övergripande strategi för pensionsreformer på grundval av Laeken-målen²⁸ – dvs. tillräckliga pensioner, finansiell stabilitet och anpassning till arbetsmarknaden och samhällsutvecklingen – även i fortsättningen kommer att anses lämpliga för att möta de utmaningar som pensionssystemen i EU-25 står inför på medellång och lång sikt.

4.2 Sjukförsäkring samt hälso- och sjukvård

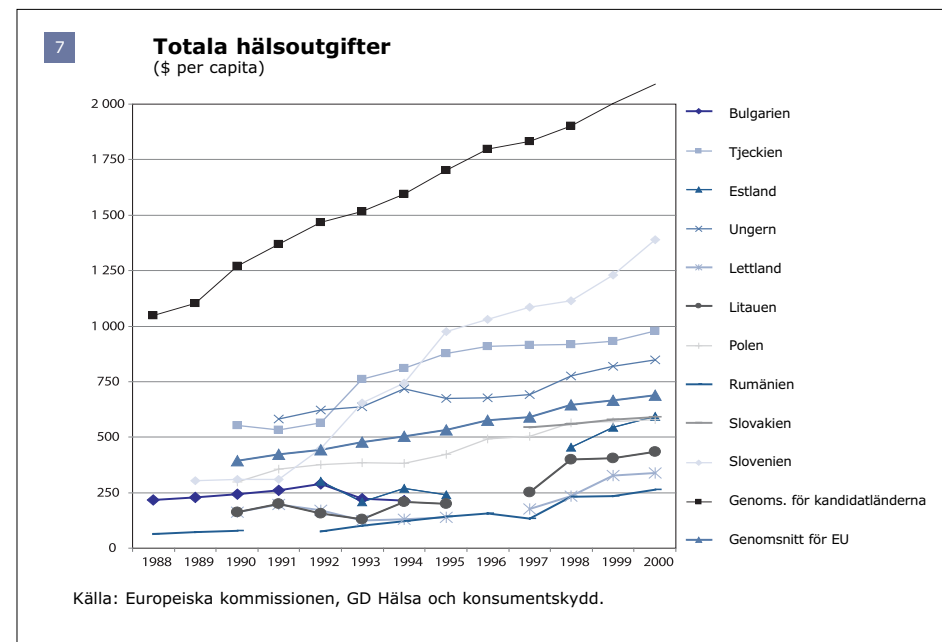
Det finns stora skillnader inom den utvidgade unionen när det gäller olika aspekter som rör hälsa och vård. De 25 EU-medlemsstaterna har alla sitt eget sätt att organisera hälso- och sjukvården, men det finns vissa utvecklingstendenser som är karaktäristiska för de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa och hälso- och sjukvårdssystem utveckling i dessa länder. Den tidigare politiska regimen har satt sin prägel även på detta område och genomgripande reformer har genomförts under de senaste femton åren för att byta ut de föråldrade centraliserade systemen²⁹.

När det gäller hälsosituationen och utgifterna för hälso- och sjukvården ser bilden helt annorlunda ut i EU-15 än i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa. Statistiken

över förväntad livslängd och dödlighet för olika sjukdomar tyder på att medborgarnas hälsa är sämre i de nya medlemsstaterna än i EU-15, där människor lever längre och svåra sjukdomar är mindre vanliga.

Samtidigt ligger hälsoutgifterna³⁰ på en betydligt lägre nivå i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa. Diagrammet visar att hälsoutgifterna är betydligt lägre än genomsnittet för EU-15 trots de ökningarna som skett i alla dessa länder under de senaste två årtiondena (särskilt de rikare länderna, dvs. Slovenien, Ungern, Tjeckien och Slovakien).

Det faktum att hälsoutgifterna i EU 15 är i genomsnitt ca *fyra gånger högre, räknat i köpkraftsstandarder* än i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa verkar tyda på att det fortfarande finns betydande skillnader i fråga om hälso- och sjukvårdens kapacitet³¹. Hälsoutgifterna är inte den enda faktorn som påverkar befolkningens hälsa, men det finns större utrymme för att förbättra hälsosituationen genom ökade hälsoutgifter när utgångsnivån på investeringarna är låg. Ökade och mer effektiva investeringar i hälso-

26 Nationella strategirapporter om tillräckliga och stabila pensioner, publicerade på Europeiska kommissionens webbplats hösten 2003 (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/pensions/index_en.htm);

Europeiska kommissionen: Gemensam rapport från kommissionen och rådet om tillräckliga och stabila pensioner; Bryssel, mars 2003.

27 Malta och Cypern har fokuserat mindre på pensioner, men nu pågår en växande debatt om behovet av att reformera de nuvarande pensionssystemen för att göra pensionerna tillräckliga och stabila på lång sikt.

28 Europeiska rådet: Pensionernas kvalitet och hållbarhet – Gemensam rapport om mål och metoder på pensionsområdet, Laeken, december 2001.

29 Europeiska kommissionen: Highlights on health in the applicant countries to the European Union, GD Hälsa och konsumentskydd 2002

30 Hälsoutgifterna är ännu inte fullständigt jämförbara inom EU. Sakkunniga utreder nu i hur hög grad skillnader i hälsoutgifter (t.ex. mätta i % av BNP) avspeglar skillnader i utgiftsmönster och tjänsternas omfattning och kvalitet.

31 Eftersom låga hälsoutgifter också blir följden om stora delar av de varor och tjänster som används inom hälso- och sjukvården tillhandahålls till låga relativa priser, kan klyftan i fråga om hälso- och sjukvårdstjänsternas omfattning och kvalitet vara mindre än vad skillnaden mätt i procent av BNP eller köpkraftsstandarder tyder på.

och sjukvården förefaller därför vara en förutsättning för att förbättra hälsosituationen i dessa åtta nya medlemsstater.

Med tanke på problemen med en alltför stark centralisering, otillräckliga resurser, undermåliga resultat och för låga investeringar har de politiska beslutsfattarna i dessa länder varit tvungna att omvandla de föråldrade hälso- och sjukvårdssystemen³². Tre inslag har haft grundläggande betydelse för omvandlingarna, som fört hälso- och sjukvårdssystemen närmare deras motsvarigheter i EU-15 och kraftigt förbättrat deras förmåga att vidta åtgärder för att lösa problemen – decentralisering, allmän sjukförsäkring och omstrukturering av hälso- och sjukvården.

Reformerna har särskilt delvis inriktats på att genomföra omfattande strukturförändringar. Decentraliserings- och privatiseringsarbetet har syftat till att få bort den statliga styrningen när det gäller finansiering, förvaltning och tillhandahållande av hälso- och sjukvårdstjänster och istället släppa in regionala, lokala och privata aktörer.

Att införa allmän sjukförsäkring är ett annat viktigt inslag i reformerna, eftersom sju av dessa åtta nya medlemsstater har valt ett försäkringsbaserat system istället för ett skattebaserat system.

Till sist har viktiga förändringar skett även när det gäller tillhandahållande av hälso- och sjukvårdstjänster. Primärvårdens roll har stärkts och man har försökt åtgärda problemet med kostsamma och inadekvata sjukhusresurser som är arvet från de gamla systemen. Under perioden 1990–2000 lyckades till exempel Estland genom produktivitetshöjningar inom hälso- och sjukvården minska antalet platser inom akutvården från 9,2 per 1000 invånare till 5,6.

Utmaningarna är mångfacetterade för de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa, som både har svåra hälsoproblem att lösa och samtidigt mindre resurser för att förbättra hälso- och sjukvården. Reformerna har lett till viktiga förändringar och förbättringar, men det krävs ytterligare insatser och investeringar för att de ska kunna nå sin fulla potential.

4.3 Minimiinkomst och socialbidrag

Människor som är permanent utestängda från arbetsmarknaden får ett grundläggande skydd mot fattigdom och utslagning genom ett "trygghetsnät" när andra former av socialförsäkringen (t.ex. pensioner eller arbetslöshetsförmåner) inte finns att tillgå. Nästan alla medlemsstater i EU-15 har någon form av garanterad minimiinkomst för alla som är legalt bosatta i landet. Detta ekonomiska stöd kompletteras genom en rad olika kontantbidrag som tillhandahålls på det lokala planet för att hjälpa mottagarna att täcka kostnaderna för boende, skolor, omsorg osv. I Italien och Grekland finns det ingen sådan garanterad minimiinkomst – istället finns en rad mer eller mindre decentraliserade särskilda system³³.

De system som införts för garanterad minimiinkomst har på ett kraftfullt sätt bidragit till att minska fattigdomsriskerna i EU, men de har i allt högre grad blivit föremål för närmare granskning eftersom man vill se till att de främjar – och inte hindrar – en effektiv integration på arbetsmarknaden och att de administreras på ett effektivt sätt.

I de nya medlemsstaterna är de sociala skyddssystemens täckningsgrad och tillräcklighet när det gäller att garantera ett adekvat minimum av resurser fortfarande ett grundläggande problem. I de central- och östeuropeiska länderna är fattigdomsriskerna på grund av långtidsarbetslöshet och låga inkomster större för personer i arbetsför ålder och barn. I Cypern och Malta är det särskilt äldre människor som riskerar att bli fattiga. Denna övergripande bild bekräftas av statistiska uppgifter som visar att pensioner spelar en stor roll för att minska fattigdomsriskerna i de flesta central- och östeuropeiska länder, jämfört med övriga sociala transfereringar. Under hela 1990-talet har familjeförmåner och barnförmåner blivit allt viktigare inslag i de program som införts för att bekämpa fattigdom i flera av dessa länder, som använt en rad olika målstrategier. Prissubventionerna på dagligvaror har i allmänhet tagits bort, medan kontantbidrag för att motverka fattigdom kommit att användas i ökad omfattning. Förvaltningen av dessa bidrag har dock ofta decentraliserats till lokala myndigheter som därigenom ställts inför stora administrativa och ekonomiska problem³⁴.

Den information som finns om socialbidragsprogrammets effektivitet i de nya medlemsstaterna är inaktuell och ojämn, men tillgängliga uppgifter tyder på svag målinriktning, en ofta alltför låg täckningsgrad och generell låga förmånsnivåer. På senare tid har vissa länder infört nya eller förstärkt befintliga program för att garantera en adekvat minimiinkomst för förvärvsarbetande, arbetslösa och personer som står utanför arbetskraften, t.ex. genom system som inbegriper minimilöner, garanterad minimiinkomst, icke-avgiftsfinansierade sociala pensioner eller garantier om allmänt socialbidrag. Det återstår dock att fastställa i vilken utsträckning sådana system kan jämföras med EU-15-ländernas minimiinkomstsystem när det gäller täckningsgrad och förmånsnivåer.

4.4 Mångfald och åtgärder för att skydda minoriteter mot utestängning och diskriminering

Det europeiska samhället utvecklas i riktning mot ökad etnisk, kulturell och religiös mångfald på grund av internationell migration och ökad rörlighet inom EU.

Denna utveckling kommer sannolikt att fortsätta efter utvidningen genom en kombination av „pull“-faktorer (den åldrande befolkningen i EU, brist på arbetskraft i vissa regioner och sektorer) och „push“-faktorer (tillväxt i gruppen unga vuxna i många grannländer, hög arbetslöshet, politisk instabilitet och fattigdom).

De åtgärder som vidtagits för att främja integration och deltagande för etniska minoriteter i de nuvarande medlemsstaterna har främst inriktats på nya invandrare som kommit

³² För en utförlig behandling av ämnet se R. Busse "Health Care Systems in EU Pre-Accession Countries and European Integration" 5-6/2002 Arbeit und Sozialpolitik.

³³ Europeiska kommissionen: Utkast till Gemensam rapport om social integration 2004, s. 52.

³⁴ Social protection in the 13 candidate countries, 2003, GD Sysselsättning och socialpolitik.

till landet under de senaste tre eller fyra årtiondena. I många nya medlemsstater är invandring dock ett relativt nytt fenomen och fokus ligger på de historiska minoriteternas situation, bland annat romernas.

Statistiken från de medlemsstater som samlar in uppgifter om migration och etniska minoriteter visar också att dessa grupper har lägre utbildningsnivå och att de oftare ingår i låginkomstshushåll med dåligt boende³⁵.

De nya medlemsstaterna står inför liknande utmaningar när det gäller minoriteternas deltagande i samhället och på arbetsmarknaden. Särskilt akuta problem med utestängning och diskriminering har romerna och vissa ryska minoriteter i en del nya medlemsstater³⁶. Dessa problem måste angripas genom en kombination av åtgärder som främjar sysselsättning och social integration och motverkar diskriminering. Att bekämpa diskriminering genom lagstiftning och förebyggande åtgärder är en utmaning för de nya medlemsstaterna i detta avseende³⁷.

4.5 Funktionshinder – åtgärder för människor med särskilda behov

EU:s syn på funktionshinder innebär inte att människor delas in i olika kategorier – istället utgår handikappolitiken från individens behov. Ett sådant angreppssätt främjar social integration i mycket högre grad än en strategi grundad på kategorisering. Detta innebär att det skett en allmän övergång från specifika program för funktionshindrade till en strategi för att integrera handikapperspektivet på alla områden³⁸.

Målet är att se till att människor med funktionshinder kommer i åtnjutande av samma mänskliga rättigheter som andra genom att få bort hindren och bekämpa alla former av diskriminering på grund av funktionshinder.

Utvecklingen inom EU-15 är i allmänhet positiv på det här området. Flera hinder kvarstår dock och dessa kräver mycket större insatser – särskilt fysiska, rättsliga och administrativa hinder samt när det gäller ny teknik och attityder.

I många nya medlemsstater präglas handikappolitiken fortfarande av ett segregationstänkande snarare än av åtgärder för att integrera ett handikapperspektiv på alla politikområden. Där kvotering används verkar man också ha stora problem med det praktiska genomförandet. Det är först nu som handikappolitiken i dessa länder börjar övergå från gamla "beskyddande" åtgärder och medicinska modeller när det gäller funktionshinder.

35 Relevant för denna diskussion är också det arbete som utförts inom ramen för Europeiska kommissionens program för målinriktad socioekonomisk forskning - Castles et al., Centre for Migration and Policy Research, University of Oxford, ISBN 92-894-5273-0.

36 "Joint Memorandum" om social integration, december 2003, se Europeiska kommissionens webbplats (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/soc-incl/jim_en.html)
Europeiska kommissionen: Sammanfattningsrapport om "Joint Memorandum" om social integration, Bryssel, mars 2004.

37 Equality, Diversity and Enlargement - Report on measures to combat discrimination in acceding and candidate countries. Sakkunnigutlåtande utarbetat för Europeiska kommissionen, GD Sysselsättning och socialpolitik, Bryssel, 2003.

38 "Lika möjligheter för personer med funktionshinder - En europeisk handlingsplan", KOM(2003) 650.

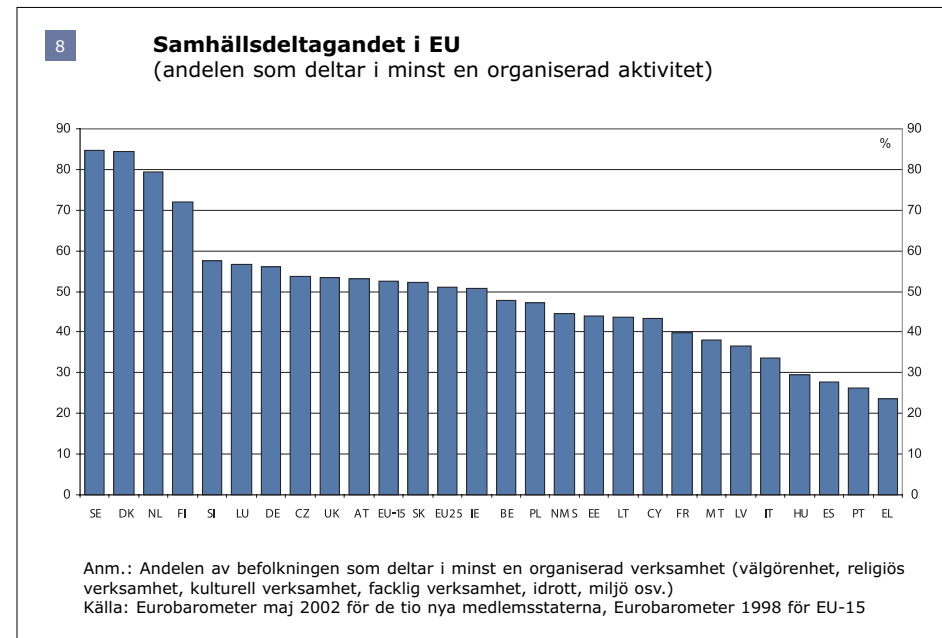
39 Allt fler arbeten har lagts fram där man försöker conceptualisera det civila samhällets kapacitet genom begreppet socialt kapital. Europeiska kommissionen undersöker hur detta begrepp kan användas i praktiken.

Övergången från skyddat arbete har inledningsvis lett till högre arbetslöshet bland människor med funktionshinder. Hittills har detta ännu inte kompenseras genom de stödåtgärder och nya sysselsättningsmöjligheter på den reguljära arbetsmarknaden som krävs för funktionshindrade, som kanske inte har den utbildning, erfarenhet eller fortbildning som krävs för att hitta ett arbete på den öppna arbetsmarknaden.

I många nya medlemsstater har den tonvikt som läggs vid rimligt boende för funktionshindrade i direktivet om likabehandling i arbetslivet ännu inte omvandlats till politiska riktlinjer och åtgärder.

4.6 Det civila samhället och medborgerligt deltagande

Befolkningens samhällsengagemang, förtroende och deltagande är en indikation på det civila samhällets grundläggande kapacitet och påverkar landets övergripande ekonomiska, sociala och politiska situation³⁹. Denna kapacitet kan gro och växa om det civila samhället tillåts att utvecklas fritt och den hämmas om det civila samhällets utveckling bromsas. För de flesta nya medlemsstater i Central- och Östeuropa har det faktum att det civila samhället präglats av lågt deltagande i det offentliga livet och misstroende för de offentliga institutionerna varit en av de skadligaste aspekterna av arvet från tidigare politiska styrelsesätt.

Undersökningar har visat att medborgarnas samhällsengagemang, förekomsten av sociala normer som främjar kollektiva insatser och förtroendet för de offentliga institutionerna är mycket mindre i övergångsekonomierna. De har också bekräftat att det finns ett samband mellan dessa fenomen och den ekonomiska tillväxten⁴⁰.

I början av övergångsperioden konstaterades att människor i Central- och Östeuropa var mer misstänksamma mot främlingar och mindre samhällstillvända än människor i EU, även om de också ansåg sig vara altruistiska i lika hög grad. De hade starka familjeband, medan vännerna inte var lika viktiga och vänskapskretsen var mindre och mer sluten. Samtidigt var det medborgerliga deltagandet och förtroendet för institutionerna mycket lägre.

Samhällsdeltagandet i dessa nya medlemsstater har dock ökat sedan början av övergångsperioden. Även om resultatet är sämre än i EU-15 är skillnaderna också större inom respektive grupp än mellan de två ländergrupperna. De nya medlemsstaterna passar oftast in i befintliga kluster när det gäller samhällsdeltagande enligt den nuvarande skiljelinjen mellan nord och syd.

De svårigheter som övergången från centralplanering och totalitär statsmakt inneburit är fortfarande märkbara när det gäller strukturer, kapacitet och övergripande arbetssätt för förvaltningen på olika nivåer i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa. Det finns endast begränsade möjligheterna att utveckla moderna metoder för styrelseformerna – t.ex. att få centrala aktörer från det civila samhället att delta i beslutsfattandet och genomförandet av politiska åtgärder på regional och lokal nivå. Det finns endast ett fåtal representativa, välorganiserade och kapabla icke-statliga organisationer. De lokala förvaltningarna har oftast heller inte de resurser när det gäller administration och beslutsfattande som krävs för ett nära samarbete med det civila samhället vid genomförandet av socialpolitiska åtgärder.

För att kunna förbättra kapaciteten när det gäller styrelseformer för socialpolitiken måste de nya medlemsstaterna fortsätta att stimulera utvecklingen av det civila samhällets organisationer med stöd från EU.

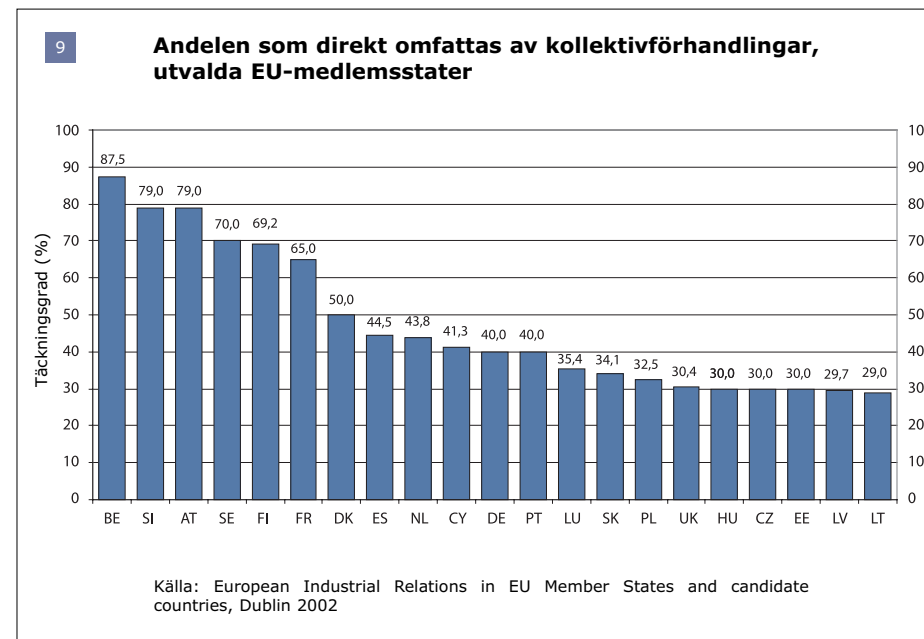
4.7 Förhållandet mellan arbetsmarknadens parter och den sociala dialogen

Trots de varaktiga insatser som gjorts för att utveckla förhållandet mellan arbetsmarknadens parter och den sociala dialogen i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa är det fortfarande svårt för arbetsmarknadens parter i de flesta av dessa länder att fullt ut delta i de ekonomiska och sociala styrelseformer som den europeiska sociala modellen tillhandahåller. Tvåpartsförhållandet måste stärkas.

Det finns avsevärda skillnader i fråga om formerna för förhållandet mellan arbetsmarknadens parter i de gamla respektive de nya medlemsstaterna, men det finns också betydande likheter. När det gäller den fackliga organisationsstrukturen på nationell nivå och organisationsgraden passar de nya medlemsstaterna oftast in i befintliga kluster inom variationsintervallet för EU-15.

Eftersom man under 1990-talet varit tvungen att upprätta arbetsgivarorganisationerna från grunden i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa, är likheterna med EU-15 mycket mindre (även om det faktiskt finns vissa likheter). En viktig skillnad är att organisationsgraden är mycket lägre i de flesta av dessa nya medlemsstater och att kollektivförhandlingar mellan två parter har begränsad omfattning eftersom arbetsgivarorganisationerna ofta inte deltar i förhandlingar av detta slag.

Detta avspeglar också det faktum att tvåpartsförhandlingar i de flesta av dessa nya medlemsstater i allmänhet är en ny företeelse som växer fram successivt. Till skillnad från de flesta EU-15-länder, där kollektivförhandlingar ingår i ett system med flera nivåer och främst leder fram till avtal på sektorsnivå, innebär kollektivförhandlingarna i de flesta nya medlemsstater förhandlingar på företagsnivå. Inom EU-15 är det bara i Storbritannien och – i mindre utsträckning och enbart när det gäller vissa frågor – Luxemburg och Frankrike som detta förekommer.

När det gäller andelen som direkt omfattas av kollektivförhandlingar passar de nya medlemsstaterna in i variationsintervallet, även om de inte helt motsvarar EU-15-klustren.

Som visas i diagram 9 finns det betydande variation inom båda ländergrupperna. De nya medlemsstaterna är representerade i båda ändar av skalan, men de flesta finns i den lägsta fjärdedelen.

Trepartssystem finns i olika mer eller mindre formaliserade skepnader – och med olika grader av deltagande från arbetsmarknadsparternas sida – i de flesta EU-15-länder. Denna utveckling intensifierades under perioden före införandet av EMU. Trepartssystemet finns i olika former även i alla nya medlemsstater och har hittills dominerats av statens prioriteringar, särskilt när det gäller att underlätta omstruktureringen i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa. Arbetsmarknadens parter har dessutom oftast en rådgivande roll.

Arbetet för att ge tvåpartsförhandlingarna en mer framträdande roll och stärka de fackliga organisationerna och arbetsgivarorganisationerna stöds aktivt av arbetsmarknadens parter på europeisk nivå (se deras gemensamma arbetsprogram 2003-2005). Detta arbete kommer sannolikt att stärkas genom ytterligare stabilisering och tillväxt i ekonomin, men regeringarna måste också föra en stödjande politik. Insatserna för att främja tvåpartsförhållandet mellan arbetsmarknadens parter kommer också att bidra till att öka utrymmet och engagemanget för trepartsdialogen.

Sammanfattande punkter

- De jämförelser som gjorts mellan de nya medlemsstaterna och EU15 när det gäller de sociala skyddssystemen och den sociala och civila dialogen visar att det finns en rad olika skillnader, men även många likheter.
- Många av skillnaderna och en stor del av sociala problemen i de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa har anknytning till perioden före 1990 och övergångsperioden. Dessa svårigheter försvinner inte över en natt, men de likheter som trots allt finns och de framsteg som gjorts när det gäller att genomföra gemenskapens regelverk tyder på att dessa länder kommer att passa väl in i EU15-ländernas variationsintervall.
- Reformerna som kan bidra till förstärka det sociala skyddet och höja levnadsstandarden (t.ex. avseende pensioner samt hälsa) är på god väg, men utmaningarna bör inte undervärderas (t.ex. när det gäller hälsa och social integration) och på vissa områden har man ännu inte anlagt ett modernt synsätt (t.ex. jämställdhet, funktionshinder och etniska minoriteter).
- Generellt sett hindras möjligheten att införa förändringar och genomföra reformer av den begränsade kapaciteten när det gäller administration och sociala styrelseformer. Det finns fortfarande betydande skillnader mellan dessa länder och EU15 när det gäller åtgärder som syftar till att stödja det civila samhällets strukturer och socialt partnerskap.
- Pensionsreformerna i en rad nya medlemsstater har inspirerats av innovationer i EU-medlemsstaterna och de nuvarande systemen passar in bland pensionssystemen inom EU15. Framgångsrika pensionsreformer i dessa länder kommer att vara avhängiga ländernas förmåga att öka sysselsättningen och höja den genomsnittliga åldern för utträde från arbetsmarknaden.
- Den integrerade strategi som kommer till uttryck i Laekenmålen för pensionerna gäller också de nya medlemsstaterna. De svagheter som pensionssystemen har idag i många av de nya medlemsstaterna understryker betydelsen av att säkerställa adekvata förmåner, högre sysselsättning, senare pensionering samt effektiv reglering och god förvaltning av pensionsfonderna.
- Uttryckt i köpkraftsstandarder har EU15 ungefär fyra gånger så höga hälsoutgifter som de nya medlemsstaterna i Central- och Östeuropa. Att öka hälsoutgifternas storlek och effekt är en förutsättning för att man ska kunna förbättra hälsosituationen.
- De betydande etniska minoriteter (bland annat romer) som finns i vissa av de nya medlemsstaterna kommer att öka de utmaningar i fråga om social integration och bekämpning av diskriminering som etnisk mångfald medför.
- Handikappolitiken i de nya medlemsstaterna är fortfarande ofta grundad på medicinska modeller när det gäller funktionshinder och präglas av institutionalisering och skyddat arbete.
- Utvecklingen av den sociala dialogen med ett tvåpartsförhållande och systemen för förhållandet mellan arbetsmarknadens parter behöver stärkas ytterligare i de flesta nya medlemsstater.

5. EU:s sociala agenda i den utvidgade unionen med 25 medlemsstater

5.1 Utvecklingen i fråga om EU:s sociala agenda och de nya medlemsstaterna

Under de senaste åren har socialpolitiken på EU-nivå utvecklats i betydande grad...

Under de senaste sex åren har utvecklingen i fråga om samordning av sysselsättningspolitik och socialpolitik på EU-nivå⁴¹ vidgat den sociala agendans räckvidd, konsoliderat dess innehåll och lett till att nya arbetsmetoder införts⁴² för dess vidareutveckling. De nya politiska samordningsprocesserna utformades med tanke på EU-15-ländernas problem, preferenser och kapacitet. Under en lång tid inriktades förberedelserna inför anslutningen främst på antagande av gemenskapens regelverk. Det är inte förrän på senare tid som de nya medlemsstaterna har engagerats i EU:s politiska samordningsprocesser för socialt skydd och social integration.

En viktig fråga som flera observatörer tagit upp är därför huruvida den nuvarande sociala agendans allmänna inriktning är en god grund för den utvidgade unionen eller om agendan kommer att behöva omarbetas.

...och även om de nya medlemsstaterna inte deltagit direkt i detta arbete täcks deras centrala politiska frågor in mer än väl.

Denna rapport visar att det trots de betydande och ganska problematiska skillnader som finns mellan EU-15 och de nya medlemsstaterna också finns tydliga likheter när det gäller utmaningarna, dvs. att hantera de snabba ekonomiska förändringarna och vidta åtgärder med tanke på den åldrande befolkningen. Det är också tydligt att de allmänna Lissabonmålen⁴³ är tillämpliga även på de nya medlemsstaterna.

Perspektivet med en krympande befolkning i arbetsför ålder och den snabba ökningen av andelen pensionärer är en stor gemensam utmaning för den utvidgade unionen. Det understryker att de nya och gamla medlemsstaterna har ett gemensamt behov av att utarbeta *ömsesidigt förstärkande politiska åtgärder* som syftar till att ta tillvara de många potentiella synergieffekter som finns mellan den ekonomiska politiken, sysselsättningspolitiken och socialpolitiken. Detta visar behovet av att genomföra Lissabonstrategin fullt ut.

Eftersom den ekonomiska uppgång som förutses troligen kommer att pågå fram till dess att den demografiska övergången i riktning mot en åldrande befolkning sätter in på allvar, kommer alla medlemsstater i EU-25 att ha ett starkt gemensamt intresse av att så snabbt som möjligt genomföra de ändringar som krävs inom sysselsättningspolitiken och den sociala trygghetspolitiken.

Vid utarbetandet av gemenskapspolitiken i den utvidgade unionen måste den ökade mångfalden i fråga om den sociala situationen givetvis beaktas, men utvidgningen innebär inte att den sociala agendan behöver ifrågasättas.

5.2 Viktiga utmaningar och möjligheter för de nya medlemsstaterna

Utmaningarna är särskilt stora i samband med den aktuella utvidgningen, men erfarenheten från tidigare anslutningar som gällde länder vars BNP var klart lägre än EU-genomsnittet (t.ex. Irland, Grekland, Portugal och Spanien) bekräftar att betydande förbättringar kan åstadkommas genom samlade, varaktiga insatser på nationell och europeisk nivå.

Flera av de nya medlemsstaterna präglas fortfarande av effekterna av övergångsperioden, även om de i allt högre grad avspeglar nya sociala effekter till följd av ekonomisk tillväxt som kommer att leda till att människor som inte kan anpassa sig till de nya tekniska kraven hamnar utanför. Läget är alltså sådant att det krävs intensifierade politiska insatser för att motverka skillnaderna i fråga om levnadsvillkor och bekämpa fattigdom och social utestängning⁴⁴. Ett gott resultat när det gäller att uppnå dessa mål kommer att förbättra levnadsvillkoren och skapa bättre förutsättningar att minska dödligheten och undvika en ytterligare minskning av födelsetalen. De sociala skyddssystemen måste stärkas för att moderniseringen ska kunna upprätthållas, men beslutsfattarna i de nya medlemsstaterna kommer samtidigt att stå inför svåra politiska beslut på grund av ett ökat tryck för att konsolidera de offentliga finanserna och skapa ett gynnsamt makroekonomiskt klimat för hållbar tillväxt. Detta visar betydelsen av att skapa sysselsättning samtidigt som man stimulerar ekonomisk tillväxt och främjar en aktiv socialpolitik för att snabbt minska sysselsättningsklyftan i förhållande till EU. För att reformerna ska leda till önskat resultat och för att fördelarna med anslutningen ska kunna utnyttjas till fullo måste de nya medlemsstaterna också förbättra sin kapacitet i fråga om administration och sociala styrelseformer, inbegripet kapaciteten att mobilisera och engagera arbetsmarknadens parter och det civila samhället i stort i beslutsprocessen.

Med denna utveckling kommer det att vara viktigt att dra nytta av de ömsesidigt förstärkande synergieffekterna mellan sysselsättningspolitiken och socialpolitiken och av den politiska erfarenhet som ackumulerats på EU-nivå. Genomförandet av de europeiska sysselsättningsriktlinjerna och rekommendationerna samt de gemensamma målen för de politiska samordningsprocesserna för pensionssystem och social integration kommer att vara av avgörande betydelse. Investeringar i kostnadseffektiva och sysselsättningsfrämjande system för socialt skydd och hälso- och sjukvård är ett viktigt inslag i de åtgärder som behövs för att utveckla och bibehålla människors förmåga att delta och bidra⁴⁵.

41 Avseende bl.a. sysselsättning, social integration, bekämpning av diskriminering, modernisering av det sociala skyddet, medborgarstadgan.

42 T.ex. den öppna samordningsmetoden.

43 Vid Europeiska rådets möte i Lissabon i mars 2000 fastställdes ett nytt strategiskt mål för EU för årtiondet fram till 2010, dvs. att "...bli världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska, kunskapsbaserade ekonomi, med möjlighet till hållbar ekonomisk tillväxt med fler och bättre arbetstillfällen och en högre grad av social sammanhållning".

44 Kommissionens sammanfattningsrapport om "Joint Memorandum" om social integration.

45 Ibid.

Det finns en rad goda resultat och relativa fördelar som de nya medlemsstaterna kan bygga vidare på och som tillsammans öppnar nya möjligheter. Som framhålls i denna rapport gäller det följande:

- En betydande arbetskraftsreserv med relativt hög utbildningsnivå ger många nya medlemsstater goda förutsättningar att gå in i en längre period med varaktig tillväxt, särskilt om denna relativa fördel stöds genom ytterligare åtgärder för utveckling av humankapitalet och ett mer sysselsättningsfrämjande socialt skydd.
- Flera nya medlemsstater har lyckats genomföra avancerade pensionsreformer trots ekonomisk och politisk turbulens, och detta visar att de har en förmåga att hantera besvärliga reformfrågor som kan bli användbar längre fram i förändringsprocessen.
- De hälso- och sjukvårdsreformer som genomförts i många nya medlemsstater har åtminstone delvis lyckats skapa de förutsättningar som krävs för en period med snabba och betydande förbättringar när det gäller hur hälso- och sjukvården bidrar till att förbättra den övergripande hälsosituationen, särskilt när dessa länder får möjlighet att höja anslagen till hälso- och sjukvårdssektorn.
- Den relativa fattigdomen är måttlig i de flesta nya medlemsstaterna, och detta tyder på en ganska god social sammanhållning och ett betydande genomslag för de sociala skyddssystemen – potentiellt en viktig tillgång när det gäller att lösa de problem som den ekonomiska moderniseringen och globaliseringen medför.

Med tanke på dessa möjligheter och de betydande framsteg som gjorts när det gäller att genomföra gemenskapens regelverk har de tio nya medlemsstaterna – med stöd av EU:s politiska åtgärder – sannolikt goda förutsättningar att bli en viktig drivkraft för ekonomisk tillväxt och sociala framsteg i den utvidgade unionen.

Men EU-15-ländernas kapacitet när det gäller att ta emot de nya länderna är också en avgörande faktor för att utvidgningen ska bli en framgång på det sociala området. Hur stora och snabba framsteg som görs kommer i många avseenden att bero på EU-15-ländernas beredvillighet att låta de nya medlemsstaterna dra nytta av deras erfarenheter och resurser. I den nya sociala agendan blir det viktigt att hitta olika sätt att tillgodose behoven för alla medlemsstater i den utvidgade unionen och ta tillvara deras resurser.

Bilagor

Bilaga 1: Statistiska porträtt

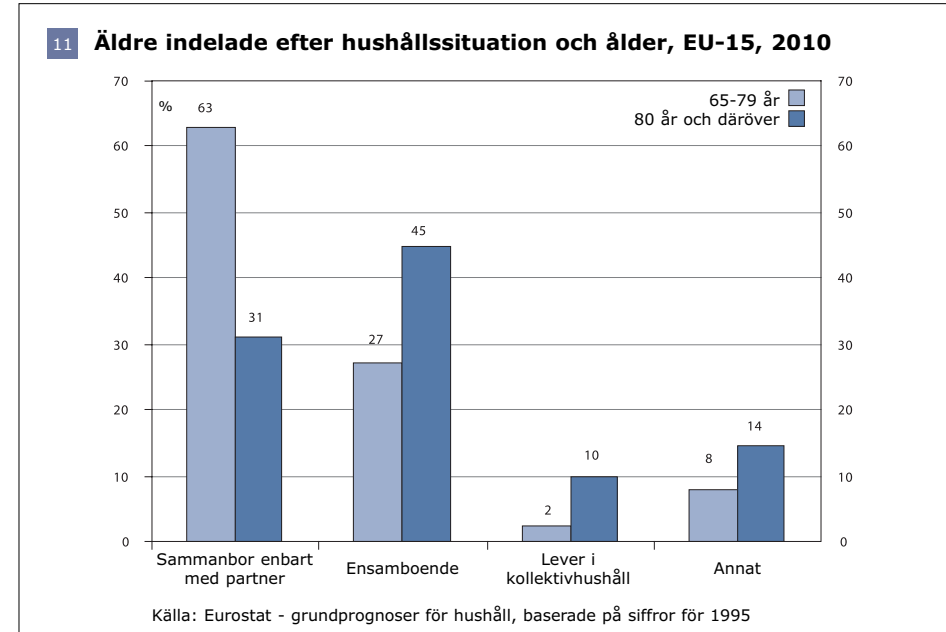
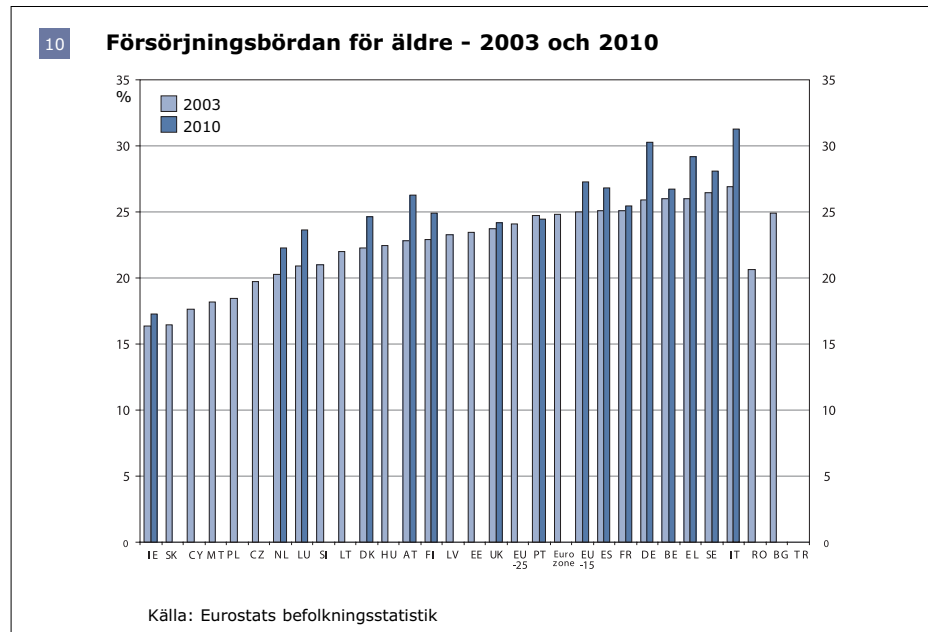
Den åldrande befolkningen

År 2003 fanns det 74 miljoner äldre som fyllt 65 år i - EU-25-jämfört med endast -38 miljoner 1960. I dag utgör de äldre 16 % av den totala befolkningen - eller 29 % av vad som anses vara befolkningen i arbetsför ålder (15-64 år). Fram till år 2010 - förväntas - andelen äldre i befolkningen ha ökat till 27 % -. Under de närmaste 15 åren kommer antalet mycket gamla (som fyllt 80 år) att öka med nästan 50 % i EU-15.

Nyckelindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Försörjningsbördan för äldre (Befolkningen 65 år och äldre i procent av befolkningen i arbetsför ålder (15-64 år) den 1 januari)																																
2003	24,1	25,0e	24,8	26,0	19,7	22,3	25,9	23,5e	26,0e	25,1e	25,1	16,4	26,9e	17,6e	23,3	22,0	20,9	22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	
2010	:	27,3f	:	26,7f	:	24,6f	30,3f	:	29,2f	26,8f	25,5f	17,3f	31,3f	:	:	:	23,6f	:	:	22,3f	26,3f	:	24,5f	:	:	24,9f	28,1f	24,2f	:	:	:	

Källa: Eurostats befolkningsstatistik

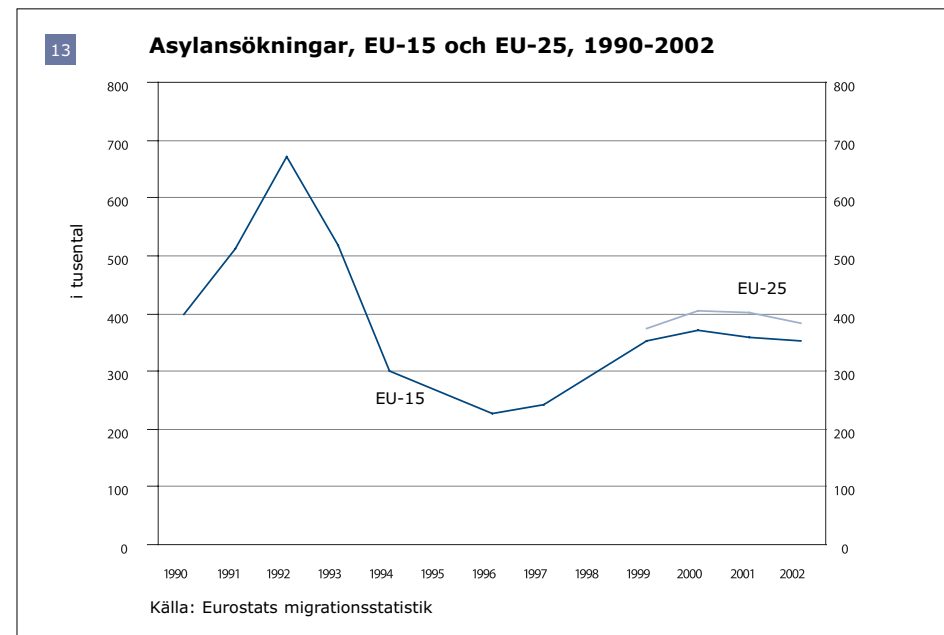
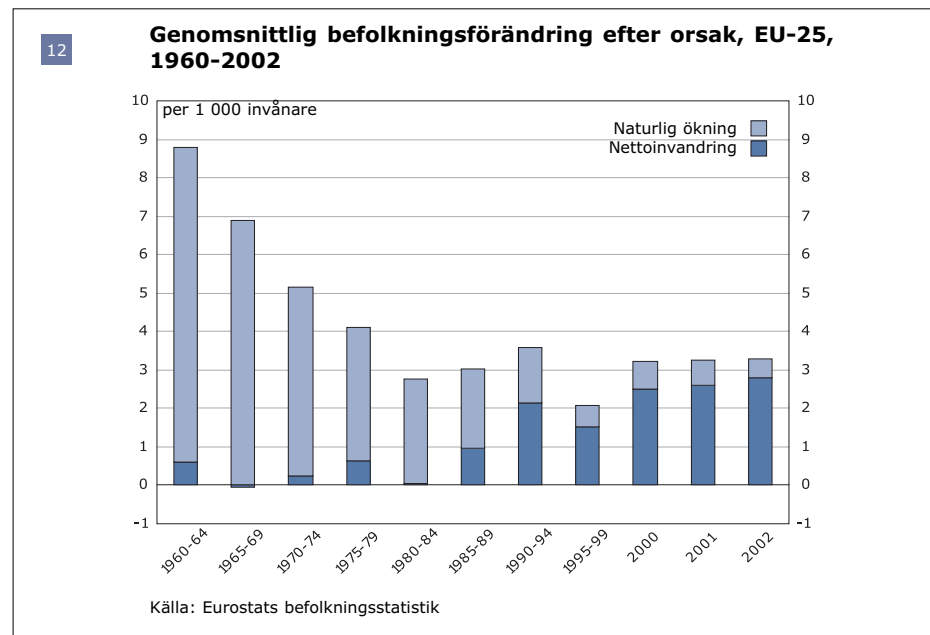
Migration och asyl

Nettoinvandringen är den viktigaste komponenten i de årliga befolkningsförändringarna i EU-25. År 2002 var nettoinvandringen 2,8 per invånare i EU-25 och svarade för omkring 85 % av den av den totala befolkningstillväxten. År 2002 sökte 384 500 personer asyl i EU-25.

Nyckelindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Uppskattad nettoinvandring 2002 (Skillnaden under året mellan befolkningsförändring och naturlig ökning per 1 000 invånare)	2002	2,8e	3,3e	:	3,9	1,2	1,8	2,7	0,1	2,9	5,5	1,1	8,3	6,1	9,7	-0,8	-0,6	5,9	0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e

Källa: Eurostats befolkningsstatistik

Utbildning och utbildningsresultat

Befolkningens och särskilt kvinnornas utbildningsnivå har förbättrats avsevärt de senaste trettio åren. År 2002 hade 77 % av de unga i åldern 20-24 år i den nuvarande unionen (EU-25) gymnasieutbildning. Samtidigt lämnar dock 17 % av åldersklassen 18-24 år utbildningssystemet med i bästa fall grundskoleutbildning.

Nyckelindikator

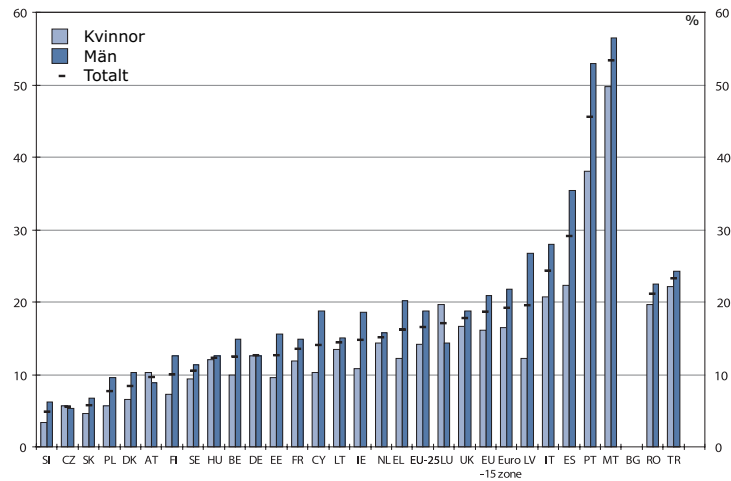
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Ungdomars utbildningsnivå 2002 (Procentandel av befolkningen i åldern 20-24 år som har minst gymnasieutbildning)																															
Totalt	76,6p	73,8p	72,8	81,1	91,7	79,6	73,3	80,4	81,3	64,9	81,7	83,9	69,1	85,3	73,2b	79,3b	69,8	85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:
Kvinnor	79,5p	76,8p	76,1	84,7	91,7	82,3	73,8	87,1	85,9	71,9	82,8	88,1	74,0	90,3	82,2b	80,5b	65,5	85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:
Män	73,7p	70,8p	69,4	77,6	91,8	76,8	72,6	73,7	76,3	58,2	80,5	79,7	64,2	79,6	64,4b	78,1b	74,0	85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:

Källa: Eurostat - Europeiska arbetskraftsundersökningen

14

Personer som avbrutit sin skolgång efter kön 2002

Procentandel av befolkningen i åldern 18-24 som har utbildning på högst grundskolenivå och som inte deltar i ytterligare utbildning

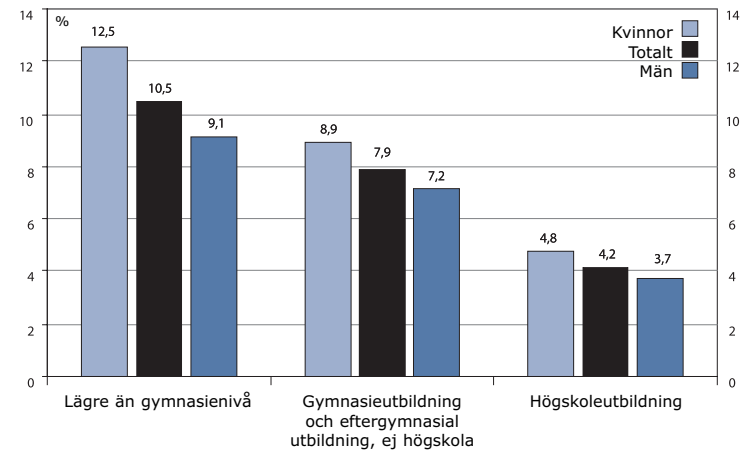

Källa: Eurostat - Europeiska arbetskraftsundersökningen

15

Arbetslöshet efter utbildningsnivå och kön, EU-25, 2002

Arbetslösa i procent av befolkningen i arbetskraften med samma utbildningsnivå

Källa: Eurostat - Europeiska arbetskraftsundersökningen

Livslångt lärande

I EU-25 deltog 8 % av befolkningen i åldern 25-64 år i utbildning år 2002 under de fyra veckor som föregick undersökningen. Utbildningsdeltagande är vanligare i Danmark, Finland, Sverige och Förenade kungariket (18-22 %), medan vuxna i mindre omfattning deltar i utbildning i de nya medlemsstaterna (den största andelen, ca 9 %, finns i Slovakien och Slovenien).

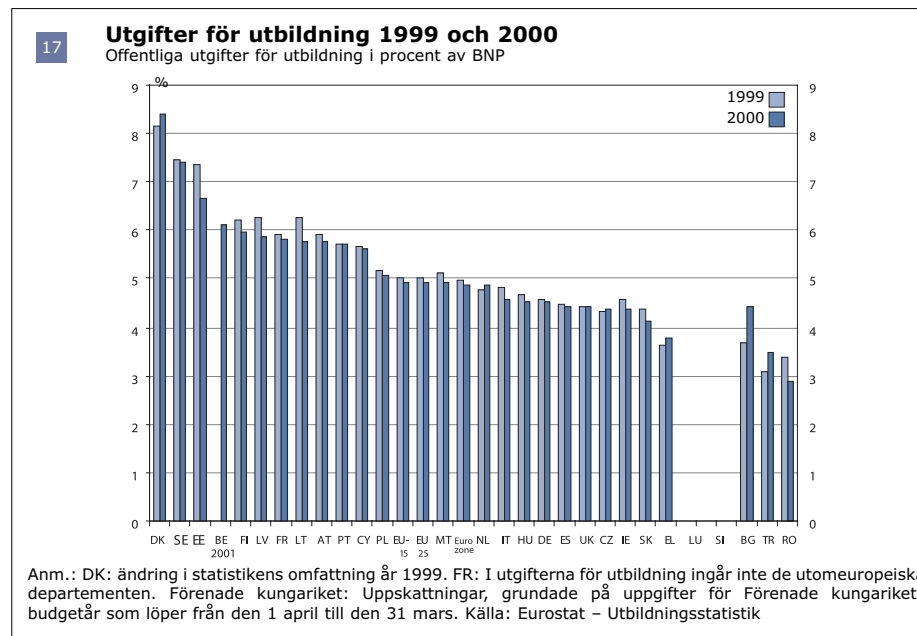
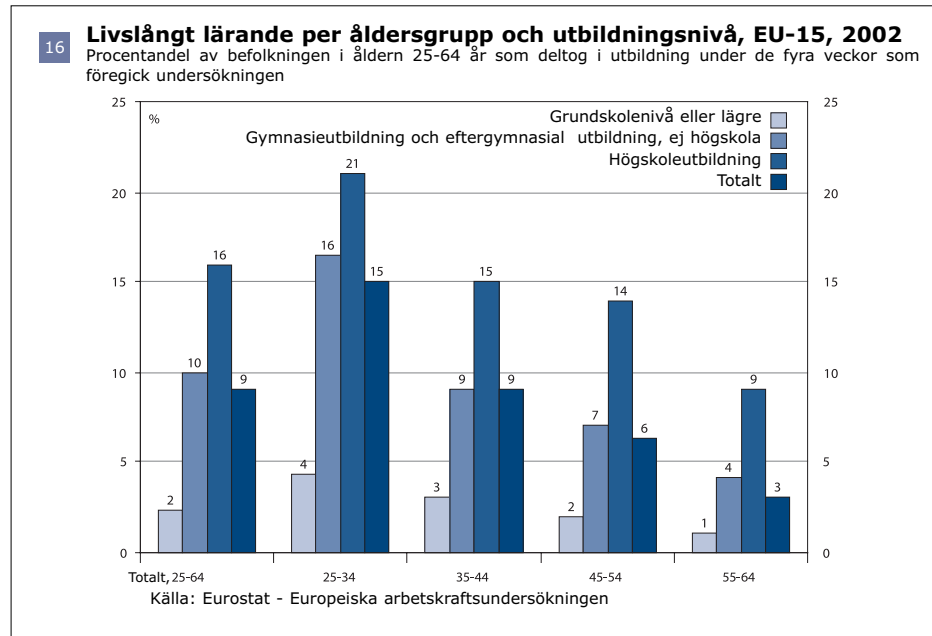
Äldre personer deltar i utbildning i mindre omfattning än yngre. Högutbildade deltar i större utsträckning i utbildning än lågutbildade.

Nyckelindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR			
Livslångt lärande (vuxnas utbildningsdeltagande) 2002 (Procentandel av befolkningen i åldern 25-64 år som deltog i utbildning under de fyra veckor som föregick undersökningen)																																		
Totalt	8,0	8,5	5,5	6,5	5,9	18,4	5,8	5,2	1,2	5,0	2,7	7,7	4,6	3,7	8,2	3,3b	7,7	3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:			
Kvinnor	8,6	9,2	5,6	6,3	5,7	20,7	5,5	6,7	1,1	5,4	3,0	8,8	4,7	3,8	10,9	4,2b	6,4	3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:			
Män	7,4	7,9	5,5	6,8	6,1	16,2	6,1	3,6	1,2	4,5	2,4	6,5	4,5	3,6	5,2	2,3b	8,9	2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:			

Anm.: F – Referensperioden är veckan innan undersökningen.

Källa: Eurostat - Europeiska arbetskraftsundersökningen

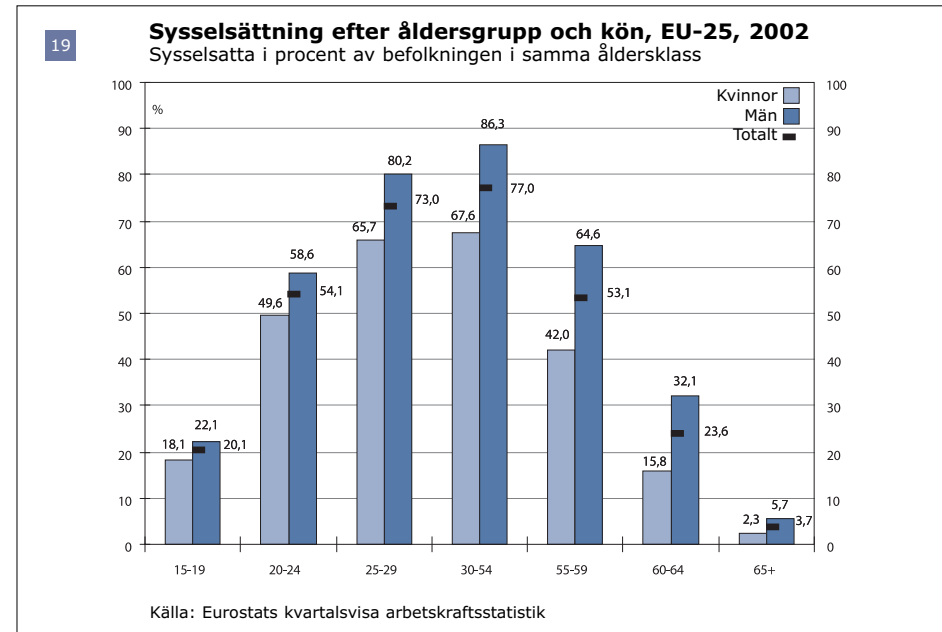
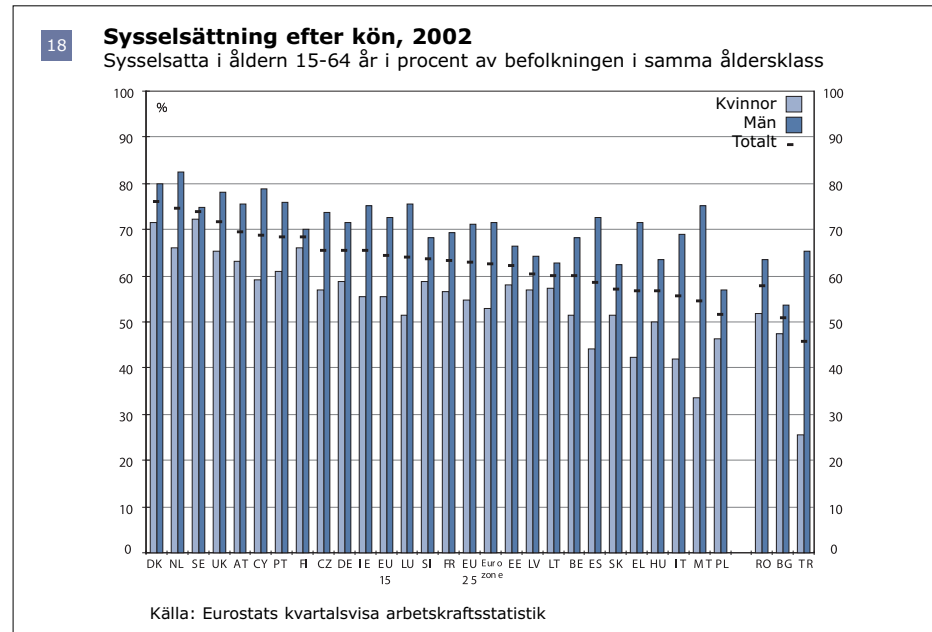
Sysselsättning

År 2002 var mer än 199 miljoner människor sysselsatta i den utvidgade unionen, vilket är en ökning med 11,5 miljoner sedan 1996. Från 1997 till 2001 var den årliga tillväxten mellan 0,9% och 1,6 %, men år 2002 ökade sysselsättningen inte nämnvärt. Den sysselsatta andelen av befolkningen i åldern 15-64 år var 62,9 % år 2002.

Nyckelindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Sysselsättning 2002 (Sysselsatta i åldern 15-64 år i procent av befolkningen i samma åldersklass)																															
Totalt	62,9	64,3	62,4	59,9	65,4	75,9	65,3	62,0	56,7	58,4	63,0	65,3	55,5	68,6	60,4	59,9	63,7	56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6
Kvinnor	54,7	55,6	53,1	51,4	57,0	71,7	58,8	57,9	42,5	44,1	56,7	55,4	42,0	59,1	56,8	57,2	51,6	50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5
Män	71,0	72,8	71,7	68,3	73,9	80,0	71,7	66,5	71,4	72,6	69,5	75,2	69,1	78,9	64,3	62,7	75,6	63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5
Sysselsättning, äldre arbetstagare 2002 (Sysselsatta i åldern 55-64 år i procent av befolkningen i samma åldersklass)																															
Totalt	38,7	40,1	36,4	26,6	40,8	57,9	38,6	51,6	39,7	39,7	34,8	48,1	28,9	49,4	41,7	41,6	28,3	26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8
Kvinnor	29,1	30,5	26,4	17,5	25,9	50,4	30,1	46,5	24,4	22,0	30,6	30,8	17,3	32,2	35,2	34,1	18,6	18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0
Män	48,9	50,1	46,8	36,0	57,2	64,5	47,1	58,4	56,0	58,6	39,3	65,1	41,3	67,3	50,5	51,5	37,9	36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3

Källa: Eurostats kvartalsvisa arbetskraftsstatistik

Arbetslöshet

År 2002 ökade arbetslösheten med 0,3 procentenheter för första gången sedan 1996. Ökningen drabbade alla medlemsstater utom Ungern, Finland och Sverige, där arbetslösheten förblev oförändrad, och Grekland, Italien, Cypern, de tre baltiska staterna, Tjeckien och Slovakien, där den fortsatte att minska.

Nyckelindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Arbetslöshet 2002 (Arbetslösa i procent av befolkningen i arbetskraften)																															
Totalt	8,8	7,7	8,4	7,3	7,3	4,6	8,6	9,5	10,0	11,3	8,8	4,3	9,0	3,9	12,6	13,6	2,8	5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3
Kvinnor	9,8	8,7	9,9	8,2	9,0	4,7	8,4	8,9	15,0	16,4	10,0	4,0	12,2	4,9	11,4	13,4	3,9	5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4
Män	8,0	6,9	7,3	6,6	6,0	4,4	8,7	10,1	6,6	8,0	7,7	4,6	7,0	3,0	13,6	13,7	2,1	6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7

Källa: Eurostat - Arbetslöshetsstatistik (ILO:s definition)

Långtidsarbetslöshet 2002

 (Långtidsarbetslösa (minst 12 månader) i procent av befolkningen i arbetskraften)

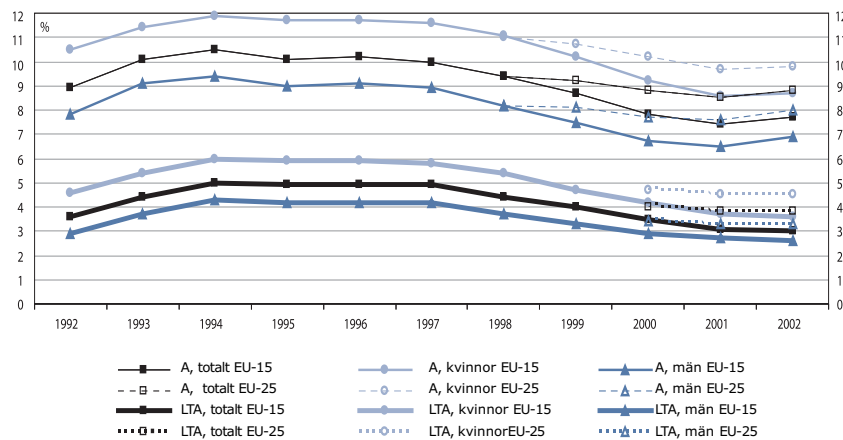
Totalt	3,8	3,0	3,5	3,5	3,7	0,9	4,0	4,8	5,1	3,9	2,8	1,3	5,3	0,8	5,8	7,0	0,8	2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2
Kvinnor	4,5	3,6	4,4	4,1	4,5	0,9	4,1	3,8	8,3	6,3	3,3	0,7	7,2	1,2	5,0	6,9	1,0	2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6
Män	3,3	2,6	2,9	3,1	2,9	0,8	3,9	5,7	3,0	2,3	2,2	1,7	4,1	0,5	6,5	7,2	0,6	2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0

Källa: Eurostats kvartalsvisa arbetskraftsstatistik

20

Arbetslösa (A) 1992-2002 och långtidsarbetslösa (LTA) 1992-2002 efter kön, EU-15 och EU-25

Arbetslösa och långtidsarbetslösa (minst 12 månader) i procent av befolkningen i arbetskraften

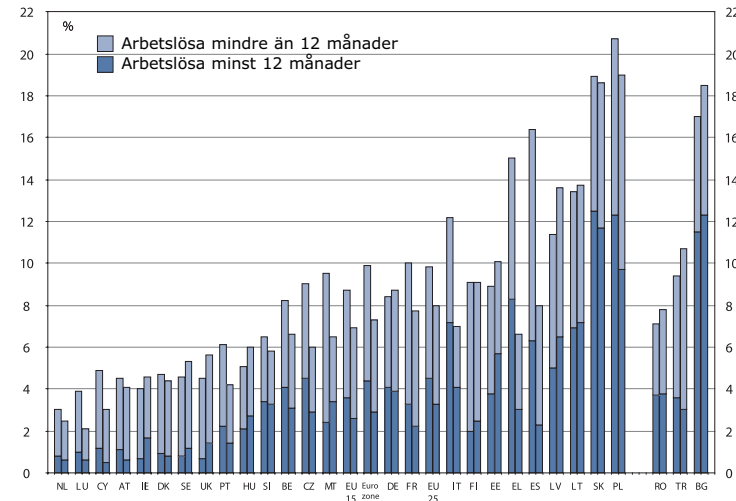

Källa: Eurostats arbetslöshetsstatistik (ILO:s definition) och kvartalsvisa arbetskraftsstatistik

21

Arbetslöshet och långtidsarbetslöshet efter kön 2002

(i stigande ordning efter den totala arbetslösheten; vänstra stapeln: kvinnor, högra stapeln: män)

Källa: Eurostats kvartalsvisa arbetskraftsstatistik

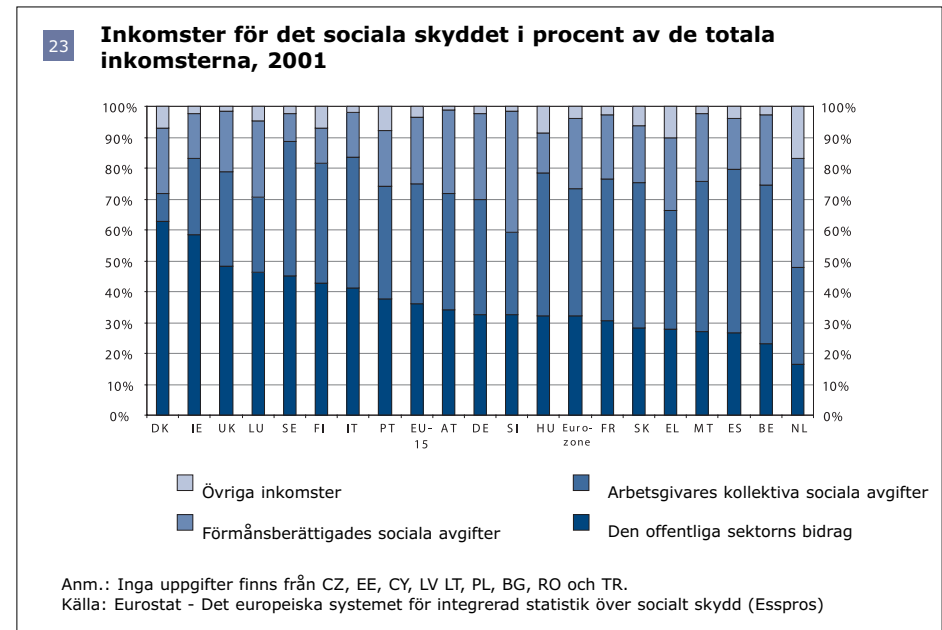
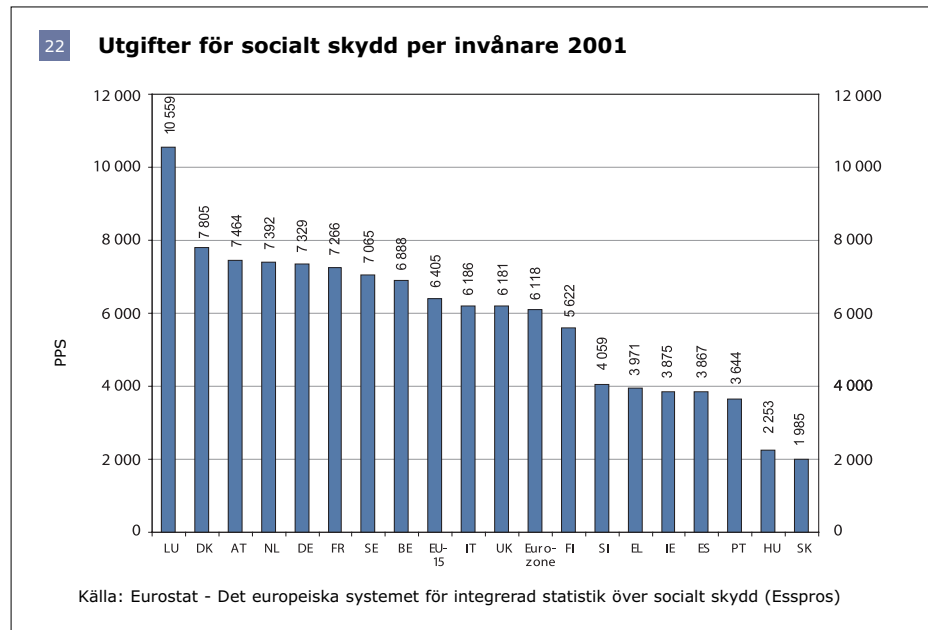
Socialskyddssystemens utgifter och inkomster

År 2001 ökade utgifterna för socialt skydd i procent av BNP i flertalet länder i Europeiska unionen. Skillnaderna mellan medlemsstaterna är betydande när det gäller utgifterna i procent av BNP, och ännu mera mätt i köpkraftsstandard (PPS) per capita. Olika länder har klart olika system för finansiering av det sociala skyddet, beroende på om de är positiva till sociala avgifter eller offentliga sektorns bidrag.

Nyckelindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Utgifter för socialt skydd i procent av BNP 2001																																
2001	:	27,5	27,4	27,5	:	29,5	29,8	:	27,2	20,1	30,0	14,6	25,6	:	:	:	21,2	19,9	18,3	27,6	28,4	:	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2	:	:	:	

Källa: Eurostat - Det europeiska systemet för integrerad statistik över socialt skydd (Esspros)

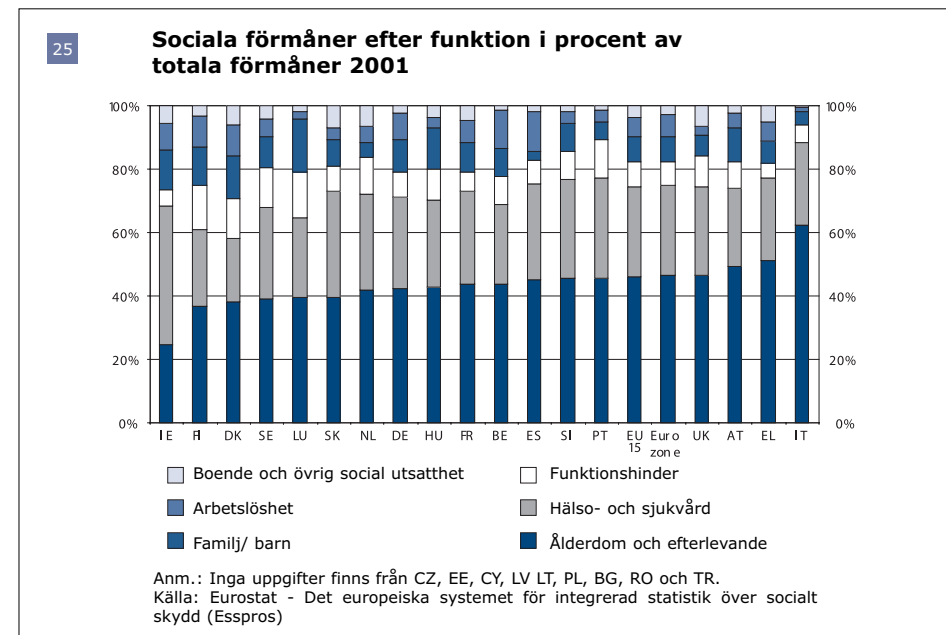
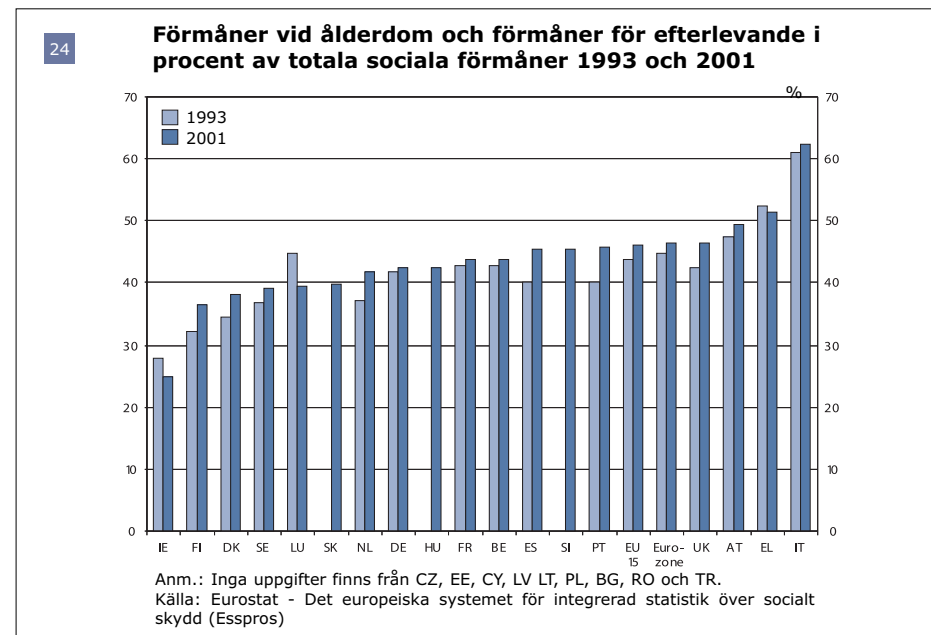
Sociala förmåner

Under 2001 gick den största delen av utgifterna för det sociala skyddet i flertalet medlemsstater till funktionerna ålderdom och efterlevande, följt av hälso- och sjukvård. Övriga förmånsslag svarade för mindre än 30 % av de totala utgifterna. Förmånernas struktur är relativt stabil över tiden.

Nyckelindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Förmåner vid ålderdom och förmåner för efterlevande i procent av totala sociala förmåner 2001																																
1993	:	43,9	44,7	42,7	:	34,5	41,8	:	52,5	40,1	42,7	28,0	61,1	:	:	:	44,8	:	:	37,3	47,3	:	40,0	:	:	32,2	36,8	42,6	:	:	:	
2001	:	46,1	46,4	43,7	:	38,0	42,5	:	51,3	45,3	43,7	24,8	62,3	:	:	:	39,4	42,6	53,8	41,8	49,5	:	45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	:	:	:	

Källa: Eurostat - Det europeiska systemet för integrerad statistik över socialt skydd (Esspros)

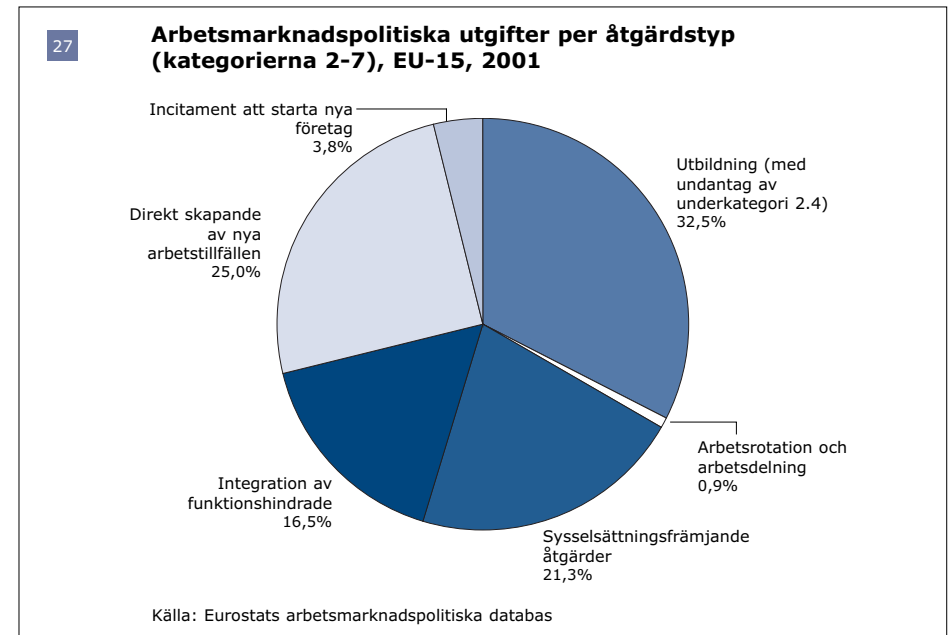
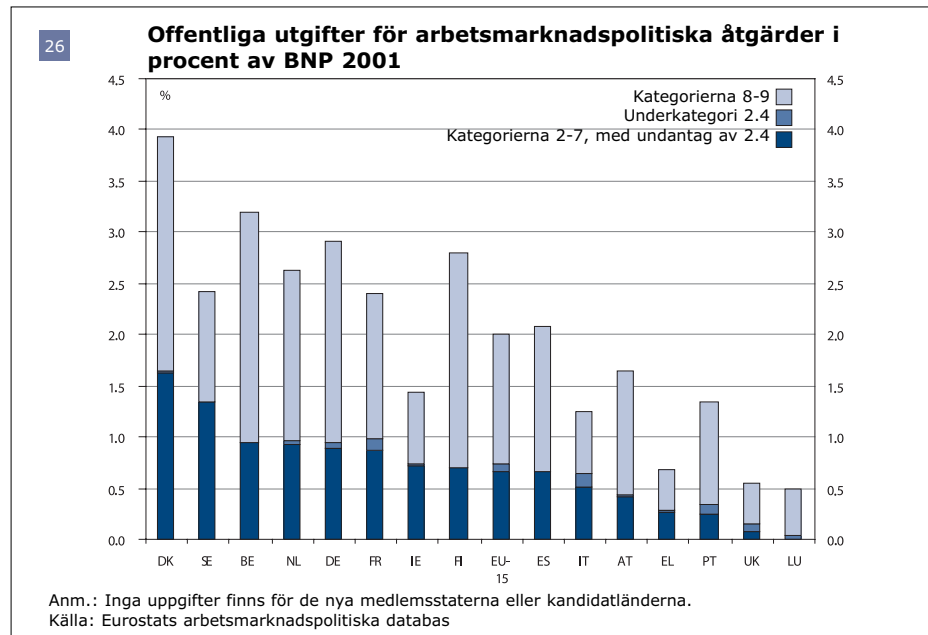
Arbetsmarknadspolitiska utgifter

År 2001 utgjorde de arbetsmarknadspolitiska utgifterna i genomsnitt för 2 % av BNP i de fjorton länder som lämnat uppgifter. Utgifterna för aktiva arbetsmarknadsåtgärder uppgick till 0,66 % och utgifterna för passiva åtgärder till 1,27 %. I samtliga fall visar uppgifterna en svag minskning för tredje året i följd. Samma avsevärda skillnader som noterades för år 2000 fanns år 2001: I två länder (Belgien och Danmark) stod utgifterna för mer än 3 % av BNP, i sex länder (Tyskland, Spanien, Frankrike, Nederländerna, Finland och Sverige) mellan 2 och 3 % och i sex länder (Grekland, Irland, Italien, Österrike, Portugal och Förenade kungariket) under 2 %. Dessa stora skillnader beror på storleken av icke målinriktat stöd i vissa länder, som också gynnar arbetslösa och målgrupper, men eftersom det inte uteslutande är avsett att hjälpa dessa grupper ingår det inte i uppgiftsinsamlingen om utgifterna för arbetsmarknadspolitiken.

Nyckelindikator

EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Offentliga utgifter för aktiva arbetsmarknadsåtgärder i procent av BNP 2001 (Kategorierna 2-7, med undantag av 2.4)																															
:	0,663	:	0,952	:	1,624	0,887	:	0,264	0,658	0,873	0,71	0,509	:	:	:	:	:	:	0,92	0,423	:	0,248	:	:	0,692	1,341	0,073	:	:	:	

Anm.: Kategorierna 2-7: Utbildning - arbetsrotation och arbetsdelning - sysselsättningsfrämjande åtgärder - integration av funktionshindrade - direkt skapande av nya arbetstillfällen - incitament att starta nya företag. Underkategori 2.4: Särskilt stöd till lärlingsutbildning. Kategorierna 8-9: Ersättning för inkomstbortfall för arbetslösa - förtidspensionering.
Källa: Eurostats arbetsmarknadspolitiska databas

Inkomstfördelning

Som ett medeltal vägt efter befolkningen i medlemsstaterna i EU-25 år 2001 fick den mest välsituerade femtedelen av medlemsstatens invånare (med högst inkomst) 4,4 gånger så mycket av medlemsstatens totala inkomst som de 20 % sämst ställda (fattigaste). Klyftan mellan de bäst och de sämst ställda är minst i Danmark (3,2), följt av Sverige, Finland, Österrike och Tyskland. Den är störst i de södra medlemsstaterna, Irland och Förenade kungariket. Med undantag av de baltiska staterna är spännvidden i de nya medlemsstaterna i allmänhet likartad med eller mindre än genomsnittet i EU.

Nyckelindikator

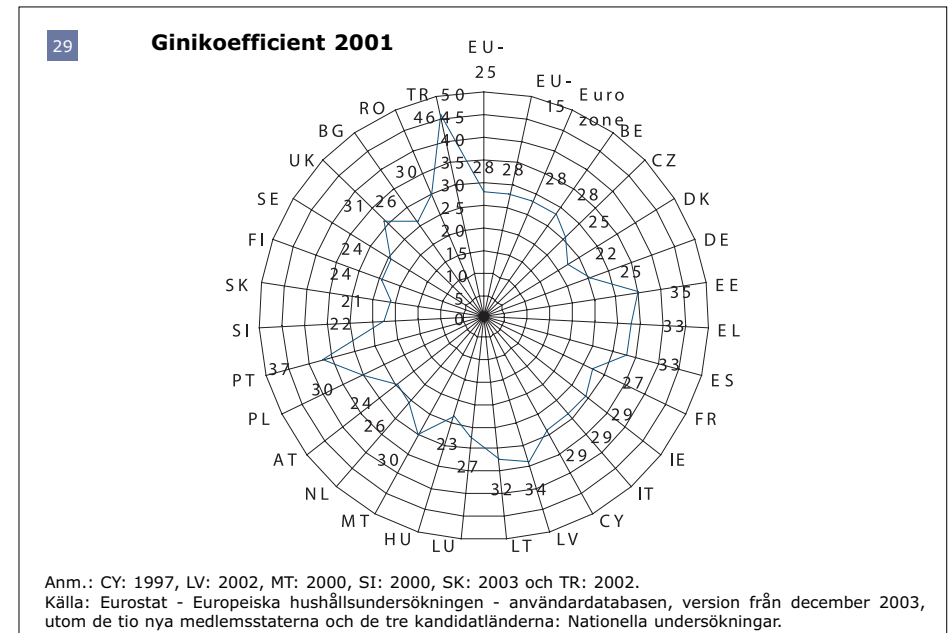
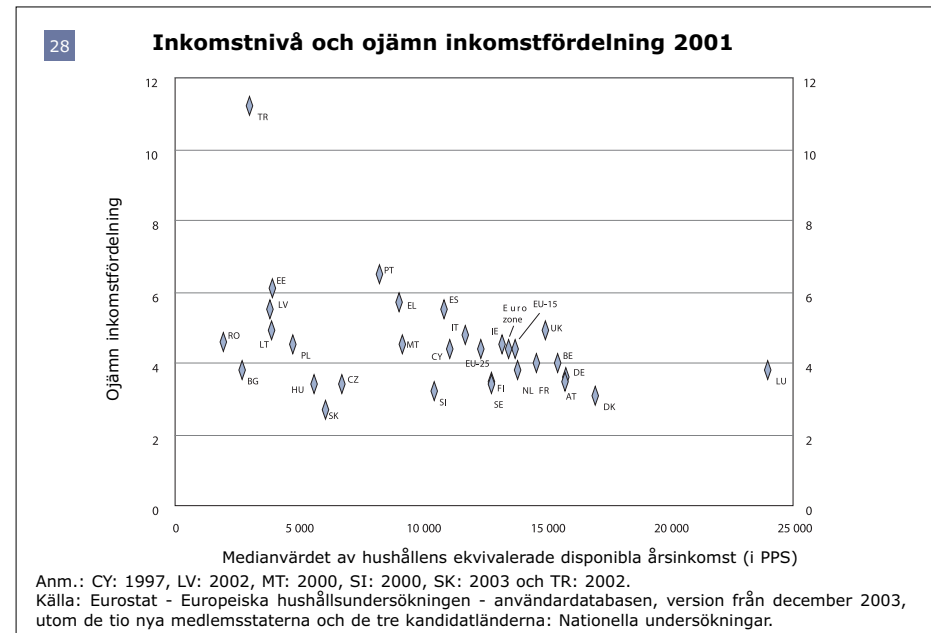
EU-25 EU-15 Euro-zone BE CZ DK DE EE EL ES FR IE IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT SI SK FI SE UK BG RO TR

Ojämn inkomstfördelning (inkomstkventilandel förhållande) 2001 (Förhållandet mellan den totala inkomsten för de 20 % av befolkningen som hade den högsta inkomsten, den högsta kvintilen, med inkomsten för de 20 % av befolkningen som hade den lägsta inkomsten, den lägsta kvintilen. Med inkomst avses den ekvivalerade disponibla inkomsten).

4,4s 4,4s 4,4s 4,0 3,4 3,1 3,6 6,1 5,7 5,5 4,0 4,5 4,8 4,4 5,5 4,9 3,8 3,4 4,5 3,8 3,5 4,5 6,5 3,2 2,7 3,5 3,4 4,9 3,8 4,6 11,2

Anm.: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 och TR 2002.

Källa: Eurostat - Europeiska hushållsundersökningen - användardatabasen, version från december 2003, utom de tio nya medlemsstaterna och de tre kandidatländerna: Nationella undersökningar.

Hushåll med låg inkomst

Omkring 15 % av medborgarna i EU-25 hade år 2001 en ekvivalerad inkomst som var lägre än 60 % av den nationella medianinkomsten. Det motsvarar omkring 68 miljoner människor. Med 60 % av den nationella medianinkomsten som tröskel var andelen inivånare i riskzonen för fattigdom relativt sett högre i Irland (21 %), Medelhavslanderna, de baltiska staterna och Förenade kungariket och lägre i Beneluxländerna, Tyskland och Österrike, de nordiska medlemsstaterna och länderna i Central- och Östeuropa. Bland de "gamla" medlemsstaterna var den lägst i Sverige (10 %) och ännu lägre i vissa "nya" länder som Slovakien (5 %) och Tjeckien (8 %). I detta sammanhang bör man komma ihåg att vi analyserar relativ fattigdom inom varje land, inte absolut fattigdom, i förhållande till en oberoende tröskel. Sociala förmåner (pensioner och andra transfereringar) minskar andelen i riskzonen för fattigdom i alla länder, men i mycket olika omfattning. Minskningen varierar från 50 % eller mindre i Grekland, Spanien, Irland, Portugal, Cypern och Malta till över 75 % i Sverige, Tjeckien, Ungern och Slovakien.

Nyckelindikator

Fattigdomsrisik före sociala transfereringar 2001 (Procentandelen personer med en ekvivalerad disponibel inkomst före sociala transfereringar understigande riskgränsen för fattigdom, vilken definieras som 60 % av den ekvivalerade disponibla nationella medianinkomsten efter sociala transfereringar. Ålders- och efterlevandepensioner räknas som inkomst före transfereringar och inte som sociala transfereringar).

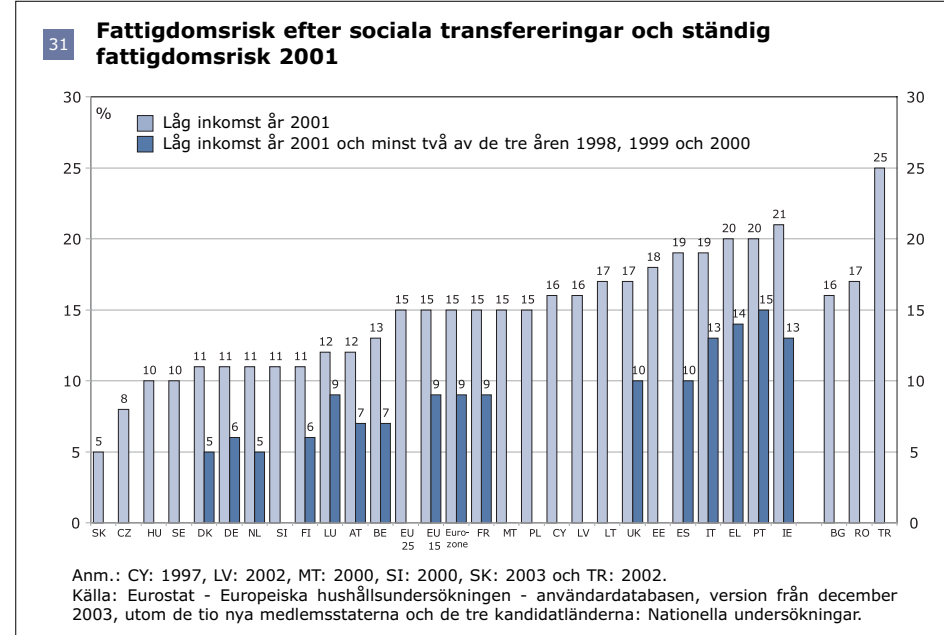
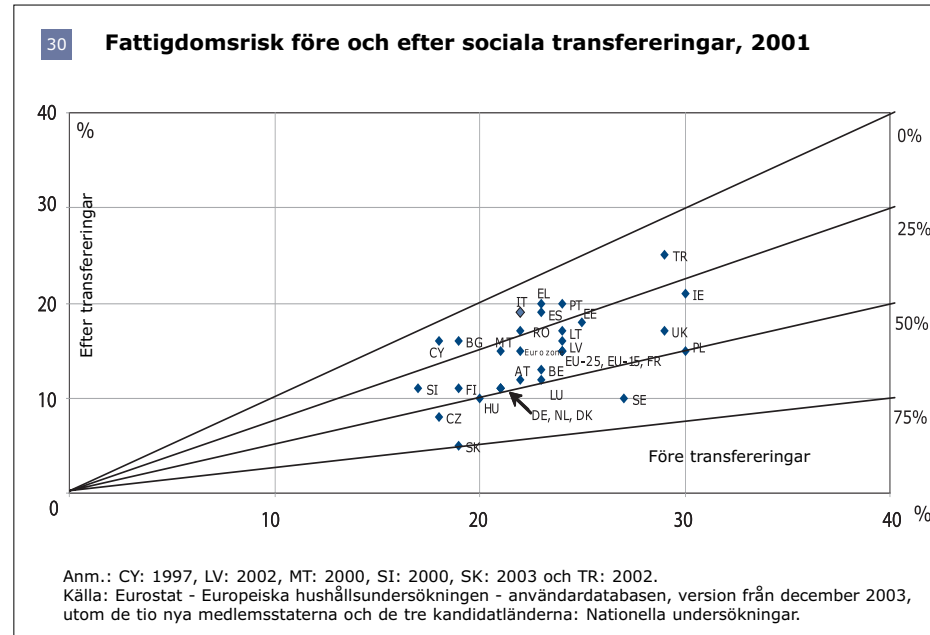
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Totalt	24s	24s	22s	23	18	21	21	25	23	23	24	30	22	18	24	24	23	20	21	21	22	30	24	17	19	19	27	29	19	22	29
Kvinnor	25s	25s	23s	25	19	24	23	26	24	25	24	32	23	20	25	24	23	21	21	21	25	30	24	18	24	20	29	32	20	23	31
Män	23s	22s	21s	21	18	18	20	25	21	22	23	29	21	17	24	24	24	20	21	21	19	31	25	17	17	17	25	26	18	22	28

Fattigdomsrisik efter sociala transfereringar 2001 (Procentandelen personer med en ekvivalerad disponibel inkomst understigande riskgränsen för fattigdom, vilken definieras som 60 % av den ekvivalerade disponibla nationella medianinkomsten).

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Totalt	15s	15s	15s	13	8	11	11	18	20	19	15	21	19	16	16	17	12	10	15	11	12	15	20	11	5	11	10	17	16	17	25
Kvinnor	16s	17s	16s	15	8	12	12	19	22	20	16	23	20	18	16	17	13	10	15	11	14	15	20	12	12	14	11	19	17	17	26
Män	14s	14s	14s	12	7	9	10	17	19	17	15	20	19	15	16	17	12	10	15	12	9	16	20	10	3	9	10	15	14	17	25

Anm.: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 och TR: 2002.

Källa: Eurostat - Europeiska hushållsundersökningen - användardatabasen, version från december 2003, utom de tio nya medlemsstaterna och de tre kandidatländerna: Nationella undersökningar.

Hushåll där ingen förvärvsarbetar och hushåll med låga löner

Arbetslöshet och låg lön är viktiga orsaker till fattigdom och social utslagning. Av invånarna i åldern 18-59 år i EU-25 levde år 2003 10,1 % i hushåll där ingen hade förvärvsarbete (9,6 % i EU-15). För barn i åldern 0-17 år var dessa tal 9,7 % i EU-25 och 9,8 % i EU-15.

Nyckelindikator

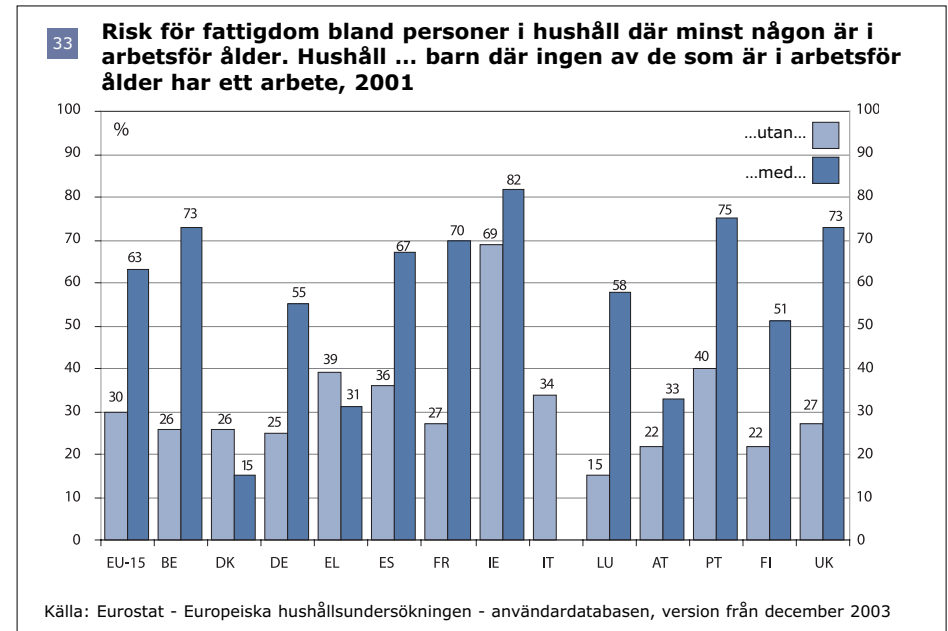
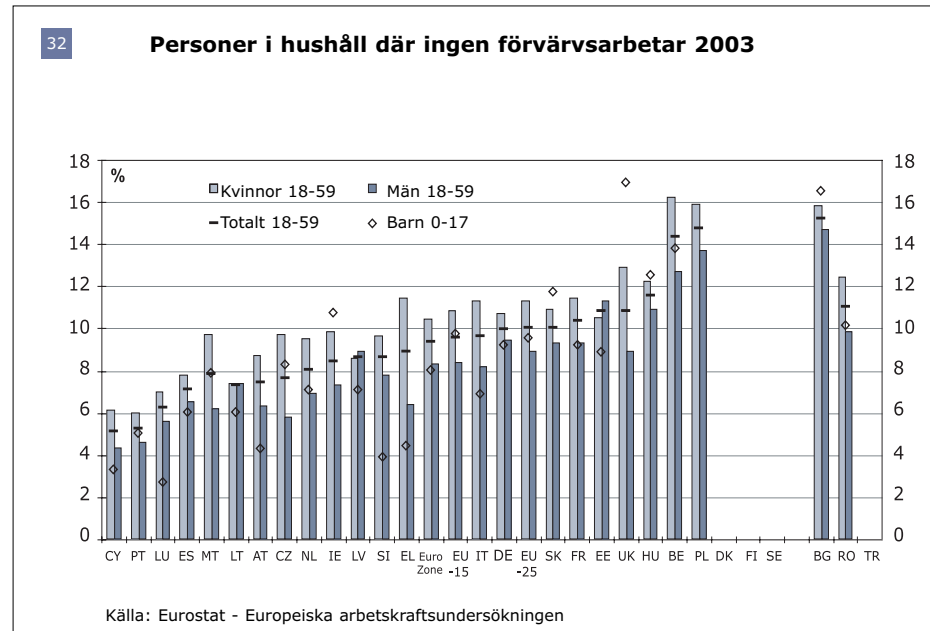
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Personer i åldern 18-59 år i hushåll där ingen förvärvsarbetar 2003 (Procentandelen personer i åldern 18 - 59 år som lever i hushåll där ingen förvärvsarbetar. Studerande i åldern 18-24 år som lever i hushåll med enbart studerande i samma åldersklass har inte räknats med i vare sig täljare eller nämnare)																															
Totalt	10,1e	9,6e	9,4e	14,4	7,7	: 10,0p	10,9	9,0	7,2	10,4p	8,5p	9,7	5,2	8,7	7,4	6,3p	11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:	
Kvinnor	11,3e	10,8e	10,4e	16,2	9,7	: 10,7p	10,5	11,4	7,8	11,4p	9,8p	11,3	6,1	8,6	7,4	7,0p	12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:	
Män	8,9e	8,4e	8,3e	12,7	5,8	: 9,4p	11,3	6,4	6,5	9,3p	7,3p	8,2	4,3	8,9	7,4	5,6p	10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:	

Källa: Eurostat - Europeiska arbetskraftsundersökningen

Barn i åldern 0-17 år i hushåll där ingen förvärvsarbetar 2003 (Procentandelen personer i åldern 0-17 år som lever i hushåll där ingen förvärvsarbetar)

	9,6e	9,8e	8,1e	13,9	8,4	: 9,3p	9,0	4,5	6,1	9,3p	10,8p	7,0	3,4	7,2	6,1	2,8p	12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:
--	------	------	------	------	-----	--------	-----	-----	-----	------	-------	-----	-----	-----	-----	------	-------	-----	-----	------	---	-----	-----	------	---	---	------	------	------	---

Källa: Eurostat - Europeiska arbetskraftsundersökningen

Kvinnor och män i beslutsfattandet

På EU nivå har kvinnornas representation i Europaparlamentet ökat stadigt i för varje val sedan 1984 och var 31 % i januari 2004 (senaste val i juni 1999). I alla medlemsstater är kvinnorna fortfarande underrepresenterade i de nationella parlamentens andra eller enda kammare; andelen kvinnor bland parlamentsledamöterna år 2003 varierade från 8 % i Malta till 45 % i Sverige.

Nyckelindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Andelen kvinnor i de nationella/federala parlamentens enda/andra kammare och i Europaparlamentet, november 2003 (nP/fP) och januari 2004 (EP).																																
nP/fP	21,4i	25,8i	24,6i	35,3	17,0	38,0	32,2	18,8	8,7	28,3	12,2	13,3	11,5	10,7	21,0	10,6	16,7	9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4	
EP	-	31,0i	31,5i	40,0	-	37,5	37,4	-	16,0	32,8	43,7	33,3	11,5	-	-	-	33,3	-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-	

Anm. 1) nP/fP = nationellt parlament/federalt parlament; EP = Europaparlamentet

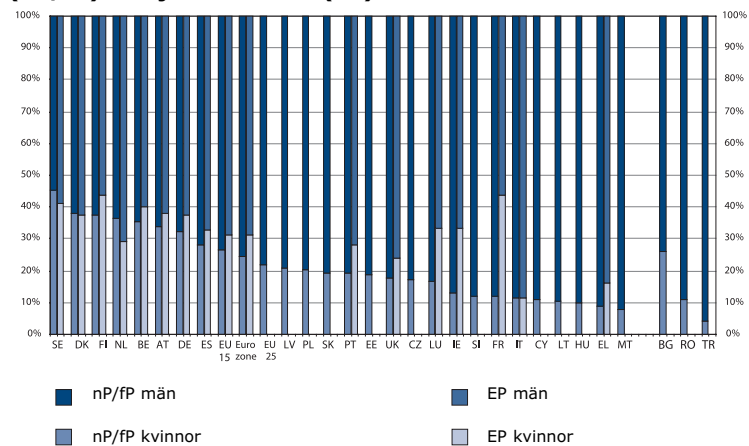
2) Uppgifter från nationella parlament den 30 november 2003 och från Europaparlamentet i januari 2004

3) För nP/fP har resultaten för EU-25, EU15 och Euroområdet beräknats som medelvärden av motsvarande länders procenttal, medan EP-resultaten för EU-15 och Euroområdet utgörs av andelen kvinnor bland alla medlemmar i EP från motsvarande länder. För EP är medelvärdet av andelarna i de 15 ingående medlemsländerna 32,6%, och medelvärdet av andelarna i Euroområdets medlemsländer är 32,2%.

Källor: The Inter-Parliamentary Union (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) och Europaparlamentet (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>).

34

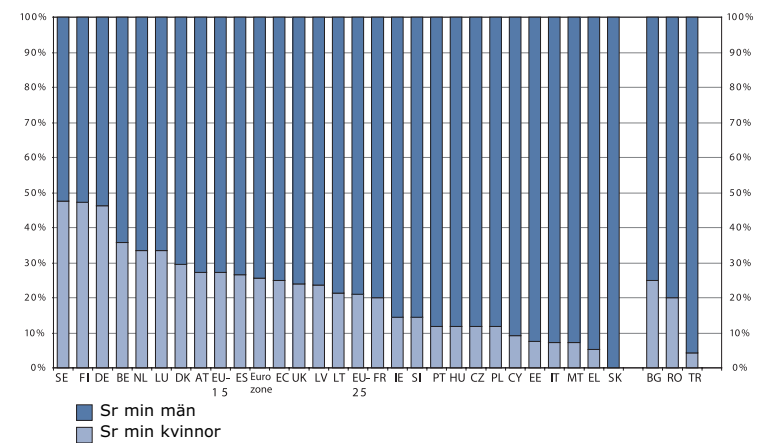
Andelen kvinnor och män i de nationella/federala parlamentens enda/andra kammare och i Europaparlamentet, november 2003 (nP/fP) och januari 2004 (EP)

Källor: The Inter-Parliamentary Union (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) och Europaparlamentet (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>).

35

Andelen kvinnor och män av överordnade ministrar (sr min) i nationella regeringar och i Europeiska kommissionen (EC) 2003

Källor: Nationella källor och Europeiska kommissionen (http://europa.eu.int/comm/commissioners/index_en.htm)

Kvinnors och mäns löner

I de gamla medlemsstaterna (EU-15) har kvinnornas genomsnittliga bruttolön per timme år 2001 uppskattats vara i genomsnitt 16 % lägre än männens. Statistiken för de nya medlemsstaterna är inte helt jämförbar, men redovisas ändå i beskrivningarna. De minsta skillnaderna finns i Italien, Malta, Portugal och Slovenien, de största i Tjeckien, Estland, Tyskland och det Förenade kungadömet. På EU-nivå har skillnaden inte ändrats sedan 1994, det första året för vilket uppgifter finns tillgängliga. För att minska löneskillnaderna mellan könen måste man åtgärda såväl direkt lönediskriminering som indirekt diskriminering i fråga om deltagande på arbetsmarknaden, yrkesval och befordran.

Nyckelindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Lönekliffta mellan kvinnor och män, ojusterad, 2001 (Skillnaden mellan mäns och kvinnors genomsnittliga bruttolön per timme i procent av männens genomsnittliga bruttolön per timme. Populationen består av alla löntagare i åldern 16-64 år som arbetar minst 15 timmar per vecka.)	2001	: 16s		12	26	15	21	24	18	17	14	17	6	26	16	16	18	19	10	19	20	15	10	11	20	17	18	21	:	18	:

Anm.: EU-15: Vägt medelvärde av nationella värden för de gamla medlemsstaterna, beräknat utan de länder som saknas.

CZ: Endast heltidsanställda i företag med mer än 9 anställda har tagits med.

CY, BG: Endast heltidsanställda har tagits med.

LU: Uppgifterna avser 1996.

HU: Endast heltidsanställda i företag med mer än 5 anställda har tagits med.

NL: Uppgifterna avser årslöner inklusive övertidsersättning och irreguljära ersättningar.

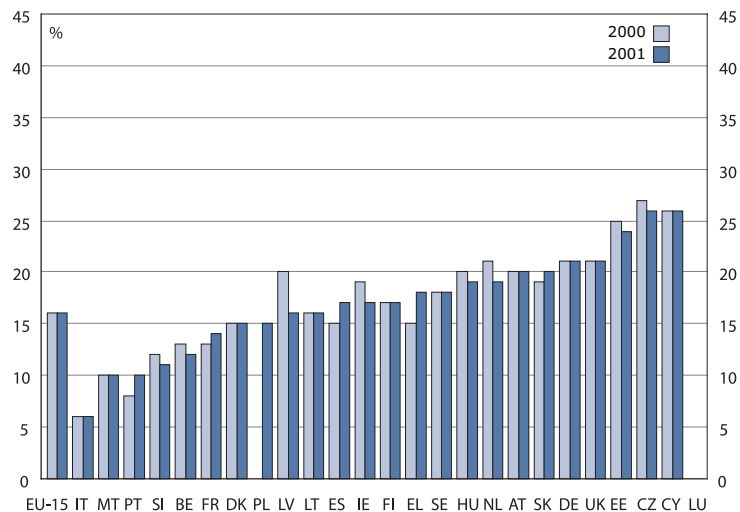
PL: Endast anställda i företag med mer än 9 anställda har tagits med.

SI: Anställda i offentliga företag och anställda i privata företag med mer än 2 anställda har tagits med.

SE: Uppgifterna avser heltidsekvivalenta månadslöner, inte timlöner.

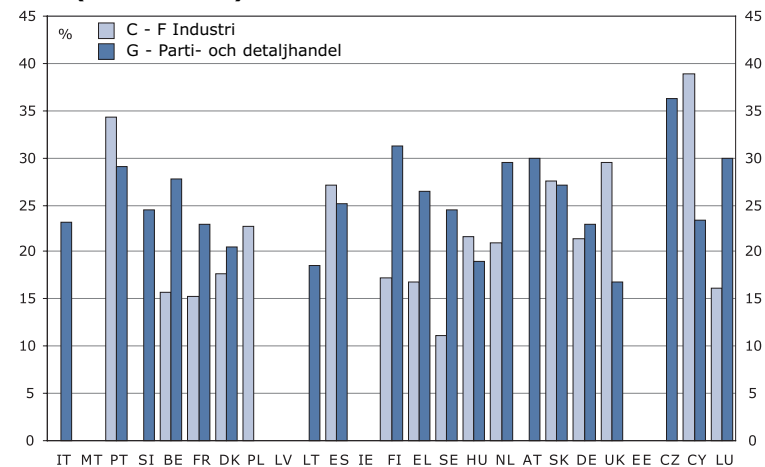
Källa: Eurostat - Europeiska hushållsundersökningen - användardatabasen, version från december 2003 (utom F, NL, S och de nya medlemsstaterna: nationella undersökningar).

36 Lönekliffta mellan kvinnor och män, ojusterad, 2000 och 2001

Källa: Eurostat - Europeiska hushållsundersökningen - användardatabasen, version från december 2003. (utom F, NL, S och de nya medlemsstaterna: nationella undersökningar).

37 Skillnaden mellan mäns och kvinnors genomsnittliga årslön i procent av männens genomsnittliga årslön, heltidsanställda i avsnitten C - F och G (NACE Rev. 1) 2001.

Anm.: Referensår ES (avsnitten C - F): 2000 och FR, LU, PT, HU (avsnitt G): 2000. För att underlätta jämförelser mellan diagrammen är ländernas ordningsföljd densamma som i föregående diagram, Källa: Eurostat, Harmoniserad lönestatistik

Förväntad livslängd och förväntad hälsa

Den förväntade livslängden fortsätter att öka och var 81,6 år för kvinnor och 75,5 år för män i EU-15 år 2001. I alla 25 medlemsstater och tre kandidatländer lever kvinnor längre än män. I EU-15 kunde år 1996 kvinnor förväntas leva till 66 år och män till 63 år utan någon funktionsnedsättning.

Nyckelindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Förväntad livslängd för nyfödda 2001 (Det genomsnittliga antal år ett nyfött barn kan förväntas leva om det under hela sin livstid utsätts för normala dödsriser, dvs åldersrelaterad sannolikhet att dö).																																
Kvinnor	:	81,6	81,8	80,1	78,6	79,3	81,0	76,4	80,7	82,9	82,9	79,6	82,8	81,0	76,6	77,4	80,8	76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0	
Män	:	75,5	75,4	74,5	72,1	74,7	75,0	64,9	75,4	75,6	75,5	74,6	76,7	76,1	65,2	65,9	75,3	68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4	

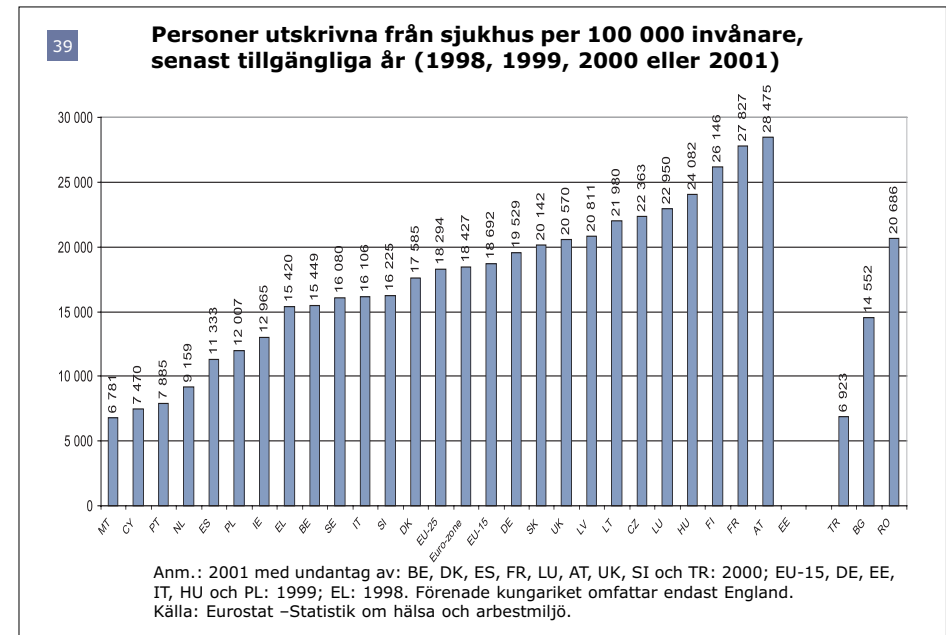
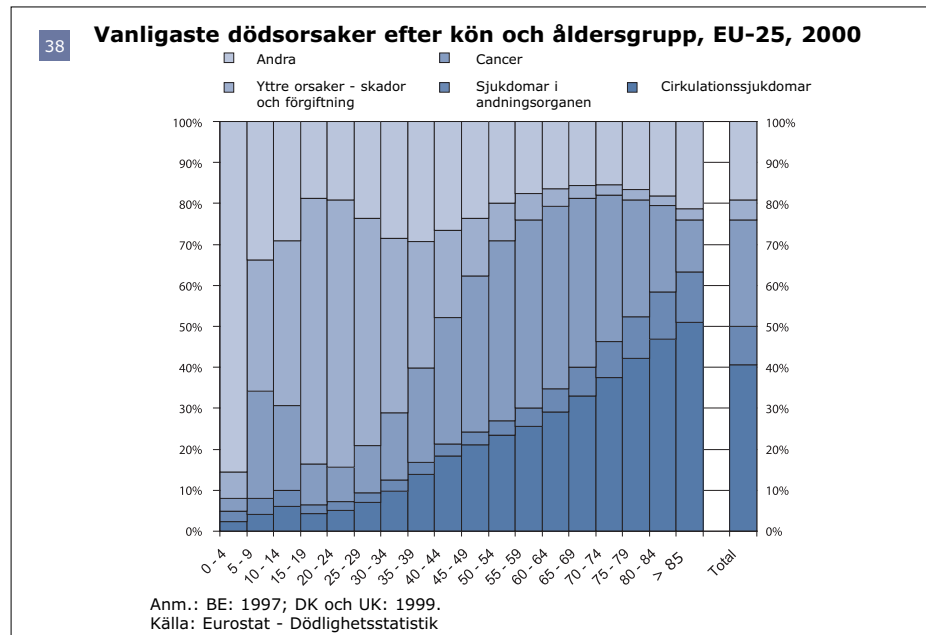
Anm.: DE och UK: Uppgifterna avser år 2000.

Källas: Eurostats befolkningsstatistik, TR: Europarådet

Förväntad livslängd utan funktionsnedsättningar för nyfödda 1996

Kvinnor	:	66	:	69	:	62	69	:	70	68	63	67	70	:	:	:	64	:	:	63	66	:	61	:	:	59	:	62	:	:	:
Män	:	63	:	65	:	62	63	:	67	65	60	64	67	:	:	:	61	:	:	63	62	:	59	:	:	56	:	61	:	:	:

Källa: Eurostat - Dödlighetsstatistik och Europeiska hushållsundersökningen

Olycksfall och arbetsrelaterade hälsoproblem

Under 2001 drabbades cirka 3,8 % av arbetstagarna i EU av olycksfall i arbetet som ledde till mer än tre dagars frånvaro från arbetet. Andelen var 6,1 % om man räknar in olycksfall som inte ledde till någon eller högst tre dagars frånvaro. Från 1994 har antalet olycksfall i arbetet som ledde till mer än tre dagars frånvaro minskat med 15 % (index år 1998 = 100, år 2001 = 94 och år 1994 = 111). Under 1998-1999 led årligen 5,4 % av de anställda av arbetsrelaterade hälsoproblem. Cirka 500 miljoner arbetsdagar gick förlorade år 2000 på grund av olycksfall i arbetet och arbetsrelaterade hälsoproblem (150 respektive 350 miljoner dagar). Vägtrafikolyckorna har minskat med cirka 46 % sedan 1970, men antalet dödsfall i trafiken i EU uppgick 2001 fortfarande till omkring 40 000.

Nyckelindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Allvarliga olycksfall i arbetet 2001 (index för antalet allvarliga olycksfall i arbetet per 100 000 förvärsarbetande (1998=100))																															
Totalt	94p	94p	92p	83	91	82	88	132	86	106	98	105	92	112	116	85	97	86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90
Kvinnor	100p	100p	98p	88	97	88	94	181	77	110	110	173	88	123	:	87	101	90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:
Män	93p	93p	92p	84	89	83	89	120	89	108	94	91	96	100	:	87	98	85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:

Anm.: PT: 2000. Totalerna för EU-25, EU-15 och Euroområdet är preliminära, eftersom uppgifter från PT saknas (uppgifter för år 2000 har använts).

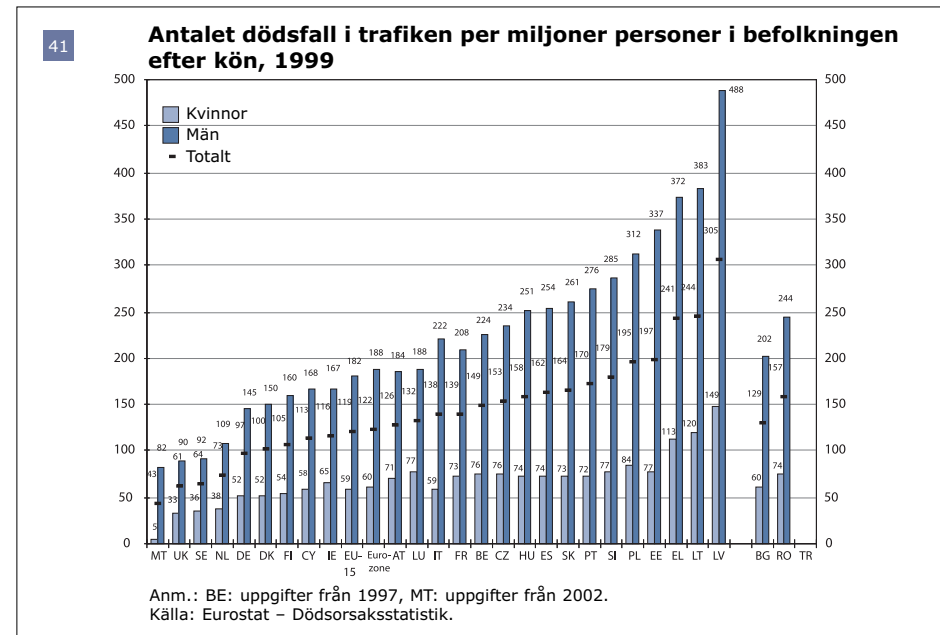
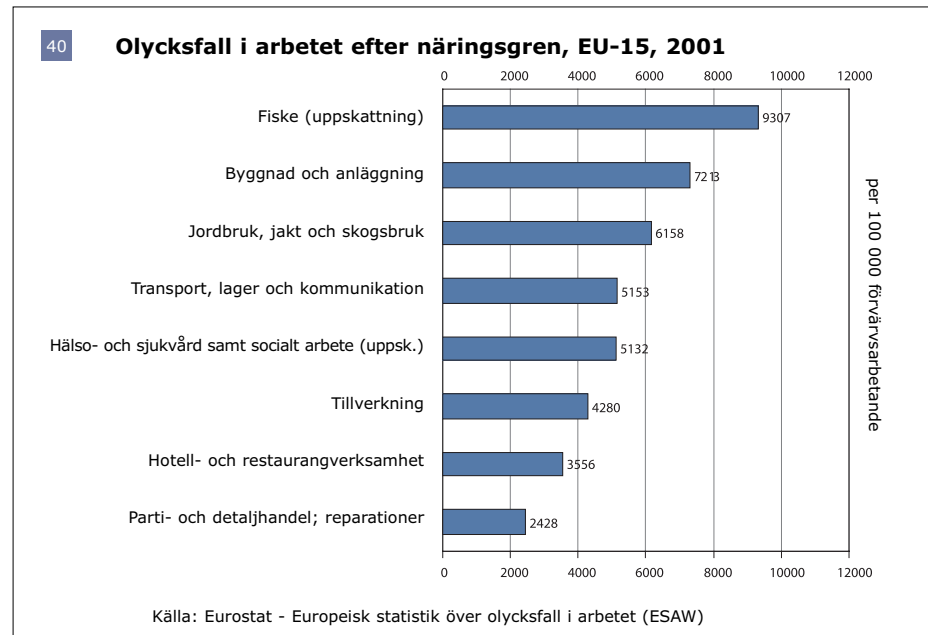
Källa: Eurostat - Europeisk statistik över olycksfall i arbetet (ESAW)

Olycksfall i arbetet med dödlig utgång 2001 (index för antalet olyckor i arbetet med dödlig utgång per 100 000 förvärsarbetande (1998=100))

Totalt	80p	79p	77p	124	96	55	65	78	78	81	79	43	62	62i	140	105	37i	71	48i	79	94	92	104	105	71	98*	105	92	100	97	92
--------	-----	-----	-----	-----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	----	-----	----	----	----	-----	-----	----	-----	-----	----	-----	----	----

Anm.: PT: 2000. CY, LU, MT: Uppgifterna baseras på få årliga dödsolyckor. Totalerna för EU-25, EU-15 och Euroområdet är preliminära, eftersom uppgifter från PT saknas (uppgifter för år 2000 har använts).

Källa: Eurostat - Europeisk statistik över olycksfall i arbetet (ESAW)

HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	Nyckelindikator	Nr.
22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	Försörjningsbördan för äldre	3
0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e	Uppskattad nettoinvandring	4
85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:	Ungdomars utbildningsnivå - totalt	5t
85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:	Ungdomars utbildningsnivå - kvinnor	5f
85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:	Ungdomars utbildningsnivå - män	5m
3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:	Livslångt lärande - totalt	6t
3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:	Livslångt lärande - kvinnor	6f
2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:	Livslångt lärande - män	6m
56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6	Sysselsättning - totalt	7at
50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5	Sysselsättning - kvinnor	7af
63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5	Sysselsättning - män	7am
26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8	Äldre arbetstagares sysselsättning - totalt	7bt
18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0	Äldre arbetstagares sysselsättning - kvinnor	7bf
36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3	Äldre arbetstagares sysselsättning - män	7bm
5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3	Arbetslöshet - totalt	8at
5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4	Arbetslöshet - kvinnor	8af
6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7	Arbetslöshet - män	8am
2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2	Långtidsarbetslöshet - totalt	8bt
2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6	Långtidsarbetslöshet - kvinnor	8bf
2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0	Långtidsarbetslöshet - män	8bm
19,9	18,3	27,6	28,4	:	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2	:	:	:	Utgifter för socialt skydd i procent av BNP	9
42,6	53,8	41,8	49,5	:	45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	:	:	:	Förmåner vid ålderdom och förmåner för efterlevande i procent av totala sociala förmåner	10
:	:	0,920	0,423	:	0,248	:	:	0,692	1,341	0,073	:	:	:	Offentliga utgifter för aktiva arbetsmarknadsåtgärder i procent av BNP	11
3,4	4,5	3,8	3,5	4,5	6,5	3,2	2,7	3,5	3,4	4,9	3,8	4,6	11,2	Ojämn inkomstfördelning	12
20	21	21	22	30	24	17	19	19	27	29	19	22	29	Fattigdomsrisk före sociala transfereringar - totalt	13at
21	21	21	25	30	24	18	24	20	29	32	20	23	31	Fattigdomsrisk före sociala transfereringar - kvinnor	13af
20	21	21	19	31	25	17	17	17	25	26	18	22	28	Fattigdomsrisk före sociala transfereringar - män	13am
10	15	11	12	15	20	11	5	11	10	17	16	17	25	Fattigdomsrisk efter sociala transfereringar - totalt	13bt
10	15	11	14	15	20	12	12	14	11	19	17	17	26	Fattigdomsrisk efter sociala transfereringar - kvinnor	13bf
10	15	12	9	16	20	10	3	9	10	15	14	17	25	Fattigdomsrisk efter sociala transfereringar - män	13bm
11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:	Personer i åldern 18-59 år i hushåll där ingen förvärvsarbetar - totalt	14at
12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:	Personer i åldern 18-59 år i hushåll där ingen förvärvsarbetar - kvinnor	14af
10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:	Personer i åldern 18-59 år i hushåll där ingen förvärvsarbetar - män	14am
12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:	Barn i åldern 0-17 år i hushåll där ingen förvärvsarbetar	14b
9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4	Andelen kvinnor i de nationella/federala parlamentens enda/andra kammare	15af
-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-	Andelen kvinnor i Europaparlamentet	15bf
19	10	19	20	15	10	11	20	17	18	21	:	18	:	Lönekyfta mellan kvinnor och män, ojusterad	16
76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0	Förväntad livslängd vid födseln - kvinnor	17af
68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4	Förväntad livslängd vid födseln - män	17am
:	:	63	66	:	61	:	:	59	:	62	:	:	:	Förväntad livslängd utan funktionsnedsättning vid födseln - kvinnor	17bf
:	:	63	62	:	59	:	:	56	:	61	:	:	:	Förväntad livslängd utan funktionsnedsättning vid födseln - män	17bm
86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90	Allvarliga olycksfall i arbetet - totalt	18at
90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:	Allvarliga olycksfall i arbetet - kvinnor	18af
85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:	Allvarliga olycksfall i arbetet - män	18am
71	48i	79	94	92	104	105	71	98b	105	92	100	97	92	Olycksfall i arbetet med dödlig utgång	18b

Förklaringar till nyckelindikatorerna

- 3 År 2003 motsvarade antalet personer 65 år och äldre i EU-25 24,1 % av befolkningen i arbetsför ålder (15-64 år).
- 4 Skillnaden mellan befolkningsförändring och naturlig ökning i EU-15 år 2002 var +2,8 per 1000 invånare (dvs fler invandrare).
- 5t År 2002 hade 76,6 % av befolkningen i EU-25 genomgått utbildning på lägst gymnasienivå (Baccalauréat, Abitur, apprenticeship eller motsvarande).
- 6t År 2002 hade 8,0 % av befolkningen i åldern 25-64 år i EU-25 deltagit i utbildning under de fyra veckor som föregick undersökningen.
- 7at År 2002 var 62,9 % av befolkningen i EU-25 i åldern 15-64 år i arbete.
- 7bt År 2002 var 38,7 % av befolkningen i EU-25 i åldern 55-64 år i arbete.
- 8at År 2002 var 8,8 % av befolkningen i arbetskraften i EU-25 (dvs. förvärvsarbetande och arbetssökande i åldern 15-74 år) arbetslösa.
- 8bt År 2002 hade 3,8 % av befolkningen i arbetskraften i EU-25 (dvs. förvärvsarbetande och arbetssökande i åldern 15-74 år) varit arbetslösa i minst ett år.
- 9 År 2001 utgjorde utgifterna för socialt skydd 27,5 % av bruttonationalprodukten (BNP) i EU-15.
- 10 Förmånerna vid ålderdom och för efterlevande är den största posten i utgifterna för socialt skydd i EU-25 (46,1 % av de totala förmånerna år 2001).
- 11 År 2001 utgjorde de offentliga utgifterna för aktiva arbetsmarknadsåtgärder 0,663 % av bruttonationalprodukten (BNP) i EU-15.
- 12 År 2001 fick den femtedel av befolkningen i EU-25 som hade de högsta inkomsterna i ett befolkningsvägt genomsnitt 4,4 gånger mer av de totala inkomsterna i medlemsstaten än den femtedel av medlemsstatens befolkning som hade de lägsta inkomsterna.
- 13at År 2001 skulle 24 % av befolkningen i EU-25 före sociala transfereringar ha levt under fattigdomsgränsen, som fastställts till 60 % av den ekvivalerade disponibla nationella medianinkomsten (efter sociala transfereringar). Ålders- och efterlevandepensioner räknas som inkomst före transfereringar och inte som sociala transfereringar.
- 13bt År 2001 levde de facto 15 % av befolkningen i EU-25 efter sociala transfereringar under fattigdomsgränsen, som fastställts till 60 % av den ekvivalerade disponibla nationella medianinkomsten (efter sociala transfereringar).
- 14at År 2003 levde 10,1 % av befolkningen i åldern 18-59 år i EU-25 i hushåll där ingen har något förvärvsarbete. Studerande i åldern 18-24 år som lever i hushåll som enbart består av studerande i samma åldersklass har inte räknats med i vare sig täljare eller nämnare.
- 14b År 2003 levde 9,6 % av barnen i åldern 0-17 år i EU-25 i hushåll där ingen har något förvärvsarbete.
- 15af I november 2003 innehade kvinnorna i Sverige 45,3 % av mandaten (talman och ledamöter) i det nationella/federala parlamentets enda/andra kammare (nationella parlamentets enda kammare i Sveriges fall).
- 15bf I januari 2004 innehade kvinnorna 40,9 % av de svenska mandaten i Europaparlamentet.
- 16 År 2001 var kvinnornas genomsnittliga bruttolön per timme 16 % mindre än männens i EU-15. Populationen består av alla löntagare i åldern 16-64 år som är "i arbete minst 15 timmar per vecka".
- 17a År 2001 kunde en nyfödd flicka/pojke i EU-15, som under hela sin livstid utsätts för normala dödsrisker (åldersrelaterad sannolikhet att dö), förväntas leva 81,6 respektive 75,5 år.
- 17b I genomsnitt lever en man i EU-15 utan funktionsnedsättningar till 63 års ålder och en kvinna till 66 år (uppgifter från 1996).
- 18at I EU-25 inträffade år 2001 6 % färre allvarliga olycksfall i arbetet (som ledde till mer än tre dagars frånvaro) per 100 000 anställda än år 1998.
- 18b I EU-25 inträffade år 2001 20 % färre olycksfall i arbetet med dödlig utgång per 100 000 anställda än år 1998.

Bilaga 3: Symboler, landskoder, grupperingar av länder, andra förkortningar och akronymer

Symboler

Symboler som används i tabellerna

Specialtecken är koder som ersätter verkliga data:

- : uppgift ej tillgänglig
- 0 mindre än hälften av den använda enheten
- ej tillämpligt eller noll eller noll om inget annat anges

Flaggor är koder som läggs till data och definierar en särskild egenskap:

- b brott i serie (se förklaringar)
- e uppskattat värde
- f prognos
- i fler uppgifter finns i not efter tabellen (huvudframställningen)
- p preliminärt värde
- r reviderat värde
- s uppskattat av Eurostat
- u ej tillförlitlig eller osäker uppgift (se förklaringar)

Andra symboler

- % procent

Landskoder och grupperingar av länder

Landskoder

AT	Österrike	BE	Belgien	BG	Bulgarien	CY	Cypern
CZ	Tjeckien	DE	Tyskland	DK	Danmark	EE	Estland
EL	Grekland	ES	Spanien	FI	Finland	FR	Frankrike
HU	Ungern	IE	Irland	IT	Italien	LU	Luxemburg
LV	Lettland	LT	Litauen	MT	Malta	NL	Nederländerna
PL	Polen	PT	Portugal	RO	Rumänien	SE	Sverige
SI	Slovenien	SK	Slovakien	TR	Turkiet	UK	Förenade kungariket

Grupperingar av länder

EU-25	Europeiska unionens 25 medlemsstater är från och med den 1 maj 2004 BE, CZ, DK, DE, EE, EL, ES, FR, IE, IT, CY, LV, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PL, PT, SI, SK, FI, SE och UK
EU-15	Europeiska unionens 15 medlemsstater är till och med den 30 april 2004 BE, DK, DE, EL, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT, FI, SE och UK
Euroområdet	Euroområdet hade elva deltagande länder (BE, DE, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT och FI) till och med den 31 december 2000. Från och med den 1 januari 2001 är antalet deltagande länder tolv (ovannämnda elva och EL).

De **gamla** medlemsstaterna är medlemsstaterna i EU-15.

De **nya** medlemsstaterna är Cypern, Tjeckien, Estland, Ungern, Lettland, Litauen, Malta, Polen, Slovakien och Slovenien.

Kandidatländerna är Bulgarien, Rumänien och Turkiet.

De **södra** medlemsstaterna är Grekland, Spanien, Italien och Portugal.

De **nordiska** medlemsstaterna är Danmark, Finland och Sverige.

Beneluxländerna är Belgien, Nederländerna och Luxemburg.

De **baltiska staterna** är Estland, Lettland och Litauen.

Andra förkortningar och akronymer

EU	Europeiska unionen	Eurostat	Europeiska gemenskapernas statistikkontor
BNP	Bruttonationalprodukt	ILO	Internationella arbetsorganisationen
LMP	Arbetsmarknadspolitik	NACE Rev. 1	Europeiska gemenskapens statistiska näringsgrensindelning
PPS	Köpkraftsstandard		